

הישיבה המאתיים ואחת (ר"א)

ביום כ"ד באייר התשנ"א (8 במאי 1991), בשעה שלוש אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים א' אבנר, ש' אברמסון, א' אלדר, ע' אורנן, ש' אירמאי, י' בלאו, ז' בן-חיים, מ' בראשר (יו"ר), א' ברוידא, ג' גולדנברג, א' טל, ד' טנא, י' יהלום, י' ייבין, א' פורת, גב"ע צרפתי וי' רצהבי;
החברים-היועצים הגב' ש' בהט וה"ה מ' אור, א' חזן ור' סיוון;
המנהל הכללי, הא' נ' אפרתי; עובדי האקדמיה הגב' י' הבר והא' י' ינאי, עופר וא' שפירא.

- סדר היום: א. כללי הפיסוק
- ב. ברכות לחברים החדשים
- ג. המשך הדיון בכללי הפיסוק

א.

הא' בלאו: הרשו לי לקרוא בתחילת הישיבה את ההודעה הבאה. הודעה זאת אושרה על-ידי מנהלת האקדמיה, שהשתתף בה גם הא' גולדנברג כראש הוועד לדקדוק:
"בסעיף 33 מתקנון האקדמיה נאמר:

כל ועדה דנה בעניינים שבתחום דיוניה בשתי קריאות, ולאחר הקריאה השנייה מביאה הוועדה את תוצאות דיוניה והצעותיה לפני הוועד האחראי לה; הוועד מעביר את הצעות הוועדה למנהלה והמנהלה מביאה אותן לאישור המליאה."

קראתי סעיף זה מן התקנון, כי בישיבת המליאה בכ"ו בניסן שעסקה בכללי הפיסוק נטען כאילו הצעת כללי הפיסוק התש"ן היא המסמך החוקי של האקדמיה, והצעת כללי הפיסוק התשנ"א אינה חוקית.

אין הדבר כן. הצעת התש"ן הגיעה אל שולחני בשלהי אדר. בדקתיה כיו"ר המנהלה ומצאתי בה פגמים. בגלל דוחק הזמן זימנתי מיד את יו"ר ועד הדקדוק, מר גולדנברג, וחבר ועד הדקדוק, מר בראשר. ישבנו יחד כועד דקדוק מטעם המנהלה ותיקנו את אשר מצאנו לנחוץ לתקן. בדבר החמור ביותר, משפטי תוכן לא מצמצמים, התפשר מר גולדנברג, יו"ר ועד הדקדוק, עם מר אורנן, ראש ועדת הפיסוק. מר אורנן הסכים לשינוי זה. את המסמך החדש שגיבש ועד הדקדוק בנוכחות מר גולדנברג ומר בראשר ובנוכחותי, בדקתי שוב מטעם המנהלה ואישרתי.

זהו אפוא המצב החוקי: הצעת כללי הפיסוק התשנ"א, הצעת ועד הדקדוק והמנהלה, היא ההצעה המסוכמת המובאת בפני מליאת האקדמיה. הצגתי לכם את המצב החוקי, כי תגובת המנהלה לטענת החוקיות שעלתה בישיבה בכ"ו בניסן חייבת להיכלל בזיכרונות האקדמיה. בגלל המהומה שקמה בישיבה הקודמת, כשהפסקתי משום דרכי שלום לנהל את הישיבה, לא היה סיפק בידי למסור הודעה על המצב החוקי. אך כמובן לא יכולתי להימנע לעולם מלמסור לכם אותה, והיא צריכה לבוא לידי ביטוי בזיכרונות, גם בשביל ההיסטוריונים שיבואו, ובידם יהיו הן זיכרונות המליאה, הן כללי הפיסוק התשנ"א והן כללי הפיסוק התש"ן. אשר להמשך. מליאת האקדמיה החליטה באותה ישיבה שלא להיזקק לצד הפורמלי ולדון לגופם של עניינים, הן על סמך הצעת כללי הפיסוק התש"ן, הן על סמך הצעת כללי הפיסוק התשנ"א. לזה אני אכן מסכים. כדי לאפשר דיון ענייני עד כמה שאפשר, אעשה שוב את אשר עשיתי כשנאמר לי בישיבה הקודמת אשר נאמר. אני מבקש אפוא ממר בראש לנהל את הישיבה.

הא' אורנן: פרופ' בלאו הזכיר שיחה שניהל אתי הא' גולדנברג בטלפון. הא' גולדנברג הסביר לי שיש עליו לחצים כבדים, לאחר שאנחנו ישבנו בוועד הדקדוק ולאחר שבעקבות ישיבה זו הוא כתב מכתב למזכיר המדעי של האקדמיה בדצמבר בשנה שעברה, ואמר בו כך:

"כזכור לך נדונה הצעת הוועדה המיוחדת לתיקון כללי הפיסוק [זאת היא ההצעה שנקראת כאן כללי התש"ן] וקיבלה את ברכת הפורום המורחב אשר שקל אותה שיקול נוסף. אני מוצא שלאחר הבדיקה הנוספת שעברו הכללים המוצעים, גם בידי יו"ר ועדת הפיסוק וגם בדיונים המורחבים, יש לטפל בלא דיחוי בהעברת ההצעה לאישור המליאה בלא כל מתווכים".

אחרי כן הוא מציע את הדרך הטובה לעשות את זה. משום מה עברו ארבעה חודשים עד אשר הוגשם הדבר.

לאחר ששלח את המכתב הזה, טלפן אליי הא' גולדנברג וביקש ממני שאסכים לשינוי, שלדעתו לא משנה שום דבר, בסעיף אחד (סעיף 10.13 בכללי התש"ן). אני הסכמתי, לצערי, בלי התייעצות עם חבריי בוועדה. עשיתי זאת, כמובן, כדי לקדם את העניין ולהחיש את הטיפול בו וכדי לא לעכב את העבודה. אחרי כן גם שלחתי את הדברים האלה בכתב, היינו שהסעיף האחד הזה בוטל, והדוגמות הועברו למקומות אחרים.

אבל מה שנעשה אחר כך היה שינוי כללי בעמדה ובעקרונות שלפיהם עבדה הוועדה. כפי שכבר הוזכר בפעמים הקודמות, הדבר המרכזי שהיה לעיני הוועדה הוא שאלת הפיסוק במשפטים בעלי לוואי מצמצם ולא מצמצם, דבר שלא היה קיים בכללים הקודמים. דווקא מן העניין הזה כמעט לא נשאר שריד בתוך מה שנקרא כללי התשנ"א. לכן, להיותלות בהסכמתי לפרט אחד – אי-אפשר.

אני מציע שהדברים ייעשו בצורה הנכונה יותר, גם כדי שעבודות האקדמיה בעתיד ינוהלו באורח תקין. כדי שכל ועדה שתקום אי־פעם תדע, שכאשר היא מיצתה את כל יכולתה ועשתה את הדבר הטוב ביותר בעיניה והשתדלה להגיע לתוצאות הטובות ביותר בפורום גדול של חברים – לא תבוא התערבות מנהלית בעניין.

רצוני להזכיר שפרופ' בלאו ישב באותו פורום מורחב שקראתי בפניכם מה אמר הא' גולדנברג עליו. הוא ישב בפורום הזה, הציע את הצעותיו, שחלק מהן משתקפות היום בכללי התשנ"א, והצעותיו נדחו. לכן אינני קורא לזה שינוי מדעי אלא שינוי מנהלי, משום שפה עשה הנשיא, יו"ר המנהלה, דבר שהוא בגדר מעשה של מי שבידו הכוח, שאיננו שואל את מי שבידו הזכות. הזכות הייתה של ועדת הפיסק, כאשר הצעותיה התקבלו בוועד הדקדוק, להביא את הדברים לשיקול המליאה. זהו המקום להגיש הצעות, הסתייגויות, שינויים, וחזקה על נשיא האקדמיה שההצעות שיציע יזכו לתשומת לב מרובה. אבל לא ייתכן להתעלם ממה שנעשה קודם ולהחליט שהצעה אחרת היא אשר תעמוד לדיון. לא כך אדוני הנשיא, זאת דרך שאיננה מכובדת, זאת היא לצערי דרך כל הארץ, כאשר הכוחות המבצעים לוקחים לעצמם את סמכויות החקיקה. מי שיושב על־יד השולחן ויכול באופן מעשי לפעול חושב שהוא רשאי גם להחליט החלטות. אנחנו לא חטאנו ולא עווינו, עשינו כמיטב שיקולנו המדעי והיכולת שלנו, ובכל הענווה אני צריך לומר שמי שהוא חבר באקדמיה ללשון העברית חזקה עליו שכוחו יפה כמו חברים אחרים, ואין לאיש עדיפות אלא מגודל מעשיו, אבל לא בתוקף תפקידו.

לצערי חבר נכבד מן הוועדה, בלשן שהיה לו הרבה מאוד מה לומר בדברים האלה והוא אכן אמר בוועדה, פרופ' אליעזר רובינשטיין ז"ל, איננו אתנו ואיננו יכול להגן על החלטותינו. פרופ' קדרי יבלח"א, בלשן אחר מן הוועדה, איננו בארץ, וכך לצערי אני נמצא פה יחידי מן הבלשנים שישבו בוועדה, ועליי להגן על הצעותיה.

אני עומד על כך שנדון לפי סדר הדברים שבהצעת הוועדה. אני יכול לנמק בכל מקום מדוע בחרנו את סדר הדברים הזה ולא אחר, ואם מישוה רוצה לחלוק על כך, אני מזמין אותו שיחלוק ויסביר את נימוקיו. אבל לא ייתכן שהדבר המטולא וה"מתוקן" יבוא במקום היצירה הגמורה שישנה כאן.

אני מציע אפוא שיהיו לנגד עינינו כללי התש"ן, ופרופ' בלאו או גב' שושנה בהט, שהייתה שותפה בתיקונים, יוכלו להציע את הצעותיהם ולהביא את נימוקיהם כמו כל חבר אחר.

הא' בר־אשר: פרופ' בלאו אמר את דברו, דבר המנהלה, הא' אורנן הגיב, וגם אחרים מבקשים להגיב. אני מבקש שלא נעסיק את עצמנו זמן רב בנושאים הפורמליים, אלא נקבל החלטה לכאן או לכאן. עלינו גם לזכור שהמליאה כבר הביעה את דעתה כשהתחילה לדון בישיבה הקודמת בכללי הפיסק, וכבר אישרה כמה וכמה סעיפים.

הא' גולדנברג: אני רוצה להעיר בעניין הלחצים שהוזכרו פה. היה רק לחץ אחד בלבד: הדיון בכללי הפיסק נדחה ונמשך זמן כה רב, ולא רציתי שהוא יימשך ויידחה שוב. כך

הצגתי את הדברים גם ליור ועדת הפיסק, וטענתי שאם לא נדאג לתיקון מהיר של כמה דברים, תבוא דרישה לדחות את הדיון במליאה ולזמן שוב את הוועד המורחב לדון בכמה דברים. לאחר שדיברתי עם הא' אורנגן על העניין הזה, הוא לא קיבל את הצעתי, אלא הציע נוסח תיקון משלו לאותו עניין שעליו דיברנו.

אינני יודע אם הייתה שגיאה בדרך הדיון המקורי שלנו. נדמה לי שזה מה שעושה הוועד בדרך כלל בסיכום דיוני ועדה כלשהי. הדיון נסב על דברים שבהם הייתה מחלוקת. אחת הדרכים המקובלות בעניינים כאלה היא, שלאחר שהדברים השנויים במחלוקת הוכרעו בדרך זו או אחרת, מועברת ההצעה אל המזכירות המדעית כדי שתכין אותה למליאה.

בנושא הפיסק הייתה מחלוקת בעניין מסוים, בייחוד בעניין שימושי הפיסק. היו גם סעיפים רבים שבהם לא הייתה מחלוקת ולא היו בהם שינויים מרחיקי לכת או הסתייגויות שדרשו דיון מפורט. ייתכן שבעניין כזה, שאולי הוא רגיש במיוחד, היה רצוי להקדיש כמה ישיבות נוספות לעיון ודיון בכל סעיף בפני עצמו. אולם לאחר שהדבר נדחה פעמים רבות ועבר זמן כה רב, אני חושב שהיה אינטרס משותף לכל הנוגעים בדבר שהוא לא ישוב ויידחה פעם נוספת. כאשר סיימנו את הדיון בסעיפים שבהם הייתה מחלוקת, ושבהם היה באמת דיון מפורט, מצאנו כמה דברים שהיה קשה להביא אותם למליאה בלי לתקנם, ולא רצינו להתחיל את הסיבוב מחדש.

בכל אופן, לאחר שהתרחש כל מה שהתרחש, המליאה הקודמת החליטה לשים על שולחנה את שני המסמכים גם יחד. אין שום אפשרות לערער על חוקיותו של מסמך כלשהו שמובא לפני המליאה, מאחר שכל חבר במליאה יכול להכין את רשימת התיקונים וההסתייגויות שיש לו ולהציג אותם לפני הפורום הזה. אני אומר זאת, משום שגם אם מישהו לא מוכן היה לקבל את הפרוצדורה כפי שנעשתה, ממילא מונחים לפני שני המסמכים האלה ואיננו יכול להכריז על אחד מהם שהוא מסמך פסול לעיון. אם הדבר הוא כך, חבל שנשחית את זמננו על עיסוק בשאלות הפרוצדורליות. את הפרוצדורות הקשורות בסיכומי ועדות שונות ובהצגתם למליאה ייתכן שכדאי לבדוק מחדש, בלי קשר ישיר לעניין כללי הפיסק.

אני מציע שנקבל את כל הדברים שנאמרו עד עתה ביישוב הדעת – להוציא אותם הדברים שהיה טוב לולא נאמרו – כממציים את מה שיש לומר בעניין הזה. הודעת הנשיא הייתה נחוצה כדי למנוע תקלה חוקית ותקנונית. נדמה לי שכל אחד מאתנו למד מן הישיבות האלה לקח כלשהו, ואני מקווה שהלקח הזה ישרת אותנו בעניינים הבאים שיעמדו לפנינו.

מאחר ששני המסמכים נתונים בפנינו, הרינו יכולים עכשיו להתפנות לדיון בשאלות כללי הפיסק.

הא' בן-חיים: אני מודה שנבוכתי מאוד כשהתעורר הוויכוח בישיבה הקודמת ולא הבינתי במה מדובר. גם כשהוזמנתי לישיבת הוועדה לדקדוק, לא ידעתי בדיוק לשם מה. חשבתי שהסיבה לכך היא שאת כללי הפיסק של ועד הלשון אני ניסחתי (כללי התרצ"ט וגם כללי התש"ו). שמחתי מאוד על כמה מן הנטיות שמצאתי בכללים החדשים.

אינני חבר המנהלה כיום ואין לי אפוא נגיעה בוויכוח. אף על פי כן, פרופ' אורנג, אני רוצה לומר לך שאתה טועה בשני דברים יסודיים. ראשית, חברי המנהלה, ובכללם נשיא המנהלה, אינם אנשים מבחוז. הם חברים באקדמיה ככל שאר החברים. שנית, יש לנו באקדמיה אנשים העוסקים במקצועות שונים, ואין זכותו של בלשן שונה מזכותו של חבר אחר באקדמיה.

בתקנון כתוב שוועדה צריכה להעביר הצעותיה לוועד הדקדוק, וזה מעביר את ההצעות למנהלה כדי שתעמיד את הנושא על סדר היום של המליאה. מה פירושו של דבר? האם מדובר פה בהעברה טכנית? וכי אי אפשר להעביר את החומר בדואר? הכוונה היא להעברה לצורך בירור, ליבון וסגנון. ועד הדקדוק והמנהלה בודקים שמא נעשה משגה שלא מיצו את הדיון בוועדה ולא התווכחו ולא קירבו את הדעות. הכוונה היא שיהיו לפחות שני גופים שילבנו את ההצעות לפני שמטריחים את המליאה, שאין כל חברה בקיאים כל-כך בכל הפרטים.

אומרים כאן שיש שתי הצעות. לאמתו של דבר יש שלוש הצעות. יש כלל שקיבלנו מאז הקמת האקדמיה: החלטות שנתקבלו בוועד הלשון הן חובה, כל זמן שלא בוטלו על-ידי האקדמיה. כדאי לפחות להזכיר את שתי החלטות ועד הלשון (משנת התרצ"ט ומשנת התש"ו), שהן עדיין בתוקף.

אני מצטרף לדעת הא' גולדנברג, שהבעיה העומדת לפנינו היא שאלת הפיסוק. אין בעברית מסורת של פיסוק (פרט לטעמי המקרא), וכללי הפיסוק נקבעו על-פי הרוסית והגרמנית. זו הגישה שנתקבלה בוועד הלשון. אולם הלשון הזרה החשובה ביותר בארץ מאז ימי המנדט היא האנגלית, ונוצר אפוא קושי בגלל הכללים בעברית השונים מן האנגלית. בעניין זה הייתה התנגשות עם משרד החינוך, ואני עוד זוכר את אבינעם ילין שעמד על הבעיה. הבעיה העומדת לפנינו היא אם נתאים את שתי מערכות הכללים, ואיך נעשה זאת. אני מבקש שנמשיך לדון בכך. זכותה של ההנהלה ואחריותה להביא לדיון את העניין הלשוני המרכזי ולא את השאלות הפורמליות.

הא' בר-אשר: אפשר לדון בכללי הפיסוק, כאשר יש לפנינו שני מסמכים: מסמך התש"ן ומסמך התשנ"א. השאלה המעשית היא זאת: האם אנחנו ממשיכים לדון במסמך התשנ"א, עם שאנחנו מפנים את עינינו בדרך קבע לתש"ן (ועכשיו הדבר קל יותר בעזרת הדף הסינופטי שנמצא לפנינו); או שאנחנו מנתקים את עצמנו מהצעת התשנ"א, חוזרים להצעת התש"ן ונעזרים בדף הסינופטי לכיוון הצעת התשנ"א.

כיוון שהתחלנו בישיבה הקודמת לדון במסמך התשנ"א, ואין אנחנו מנתקים את עצמנו ממסמך התש"ן, אני מציע שננהג כך גם בישיבה זו. אני מקבל את דברי יו"ר ועד הדקדוק, פרופ' גולדנברג, שעלינו לזנוח את הצד הפורמלי ולדון בענייני הפיסוק, בהמשך למה שעשינו בחלקה השני של הישיבה הקודמת. אני מציע שלא נצביע על הדבר, אלא נסמוך על שיקול דעתו של היו"ר המפרש את החלטת המליאה מן הישיבה הקודמת.

הא' אורנג: אני מבקש שתתבוננו ותראו: הכללים שאנחנו קבענו אותם (הצעת התש"ן)

ממוספרים באופן שהם מבהירים במה אנחנו דנים, ויש בהם סדר הגיוני. סעיף 10 פותח דיון במשפט מורכב, והוא מחלק את הדברים לשניים: תת-הסעיף 10.1 עוסק בפסוקית לוואי, שבה מצטברות בעיות מרכזיות: ו-10.2 עוסק בפסוקית שתפקידה אחר, ושם הבעיות אחרות. אם אתה דן בזה לחוד ובזה לחוד, עשית את הדברים בהירים. אתה יודע במה אתה דן.

בהצעת התשנ"א הובאו הדברים משום-מה בגיבוב בלא כל סדר. הנה יש פה לוואים, אחריהם בא הסגר, אחר-כך התמורה. המקום הראוי לתמורה הוא ליד הלוואים ולא ליד ההסגר. אחרי כן בא ביטוי אנאפורי שמקומו בכלל לא כאן, פנייה, ואחר-כך משפטים מאוחים. אחר-כך בא הפרק על המשפט המורכב הפותח בפסוקית שאינה בתפקיד לוואי, ואחרי משפט ייחוד שהוא לא במקום, ולבסוף פסוקית לוואי לא מצמצם.

הסדר פה פסול ואין הוא נותן לנו תמונה של הבעיות, בעוד שבהצעת התש"ן – ועל זאת עבדנו קשה – קבענו קודם את סדר הדיון ולא הבאנו את הדברים כפי שהם מזדמנים או לפי העיקרון שדברים שקל יותר לפתור שמים בהתחלה.

בישיבה הקודמת הייתה לי התנגדות שנדון במסמך התשנ"א ונימקתי אותה בהרבה נימוקים, ולא אחזור על הדברים. אלא שבאופן טכני לא היתה הצעת התש"ן לפנינו. אינני האיש שאבוא להפוך ישיבה על פיה ולומר שאם כך, לא נדון. ובכן, באין בררה, בלחץ נסיבות שהוכנו שלא כראוי, התחלנו בדיון בעניין התמורה, בלי להתחשב בנסיבות שלו ובהקשרים שלו, ובלי לדעת על איזה רקע יש לדון בתמורה. כל הדברים האלה נעדרים – וזה אפייני – מהצעת התשנ"א.

לכן – כיוון שהראיתי לכם שהסדר שאנחנו קבענו הוא באמת הסדר הסביר, כל דבר בא במקומו וכל דבר אתה יכול לדון בכלל הגדול ולרדת אחרי כן לפרטים, כמו שידעו אבותינו לעשות – אני מציע שנדון עתה בהצעה שעוצבה בוועדה.

הא' בראש: כל החלטה שמתקבלת במליאה עוברת להתנסח בידי המזכירות המדעית ואחר כך, כידוע, כל פרוטוקול של המליאה מתאשר מחדש במליאה. ומכל מקום, כל סעיף עומד לעצמו וכל סעיף עומד במקומו. הנימוקים ששמעתי מהא' אורנגן הם לפי דעתי נימוקים נכבדים מאוד, ואינני בא לבטל אותם. אבל אתה מציע עכשיו לחזור לראשית ההצעה ולהתחיל את הדיון מחדש?

הא' אורנגן: כשנגיע לדבר שכבר הוחלט, הרי כבר החלטנו ואפשר להמשיך הלאה, ולא הפסדנו מאומה. אולם בכל נושא יש להסביר את ההקשר הגדול – והוא מוסבר פה – ואחרי כן לדון בפרטים הנוגעים לעניין. אתה מתייחס לכך שכל סעיף עומד בפני עצמו. זה איננו נכון. אנחנו צריכים לדון בדברים לפי תפיסה כלשהי. אתה יכול לחלוק על התפיסה, אבל יש תפיסה שאתה יכול לדון בה.

הא' בן-חיים: יש הרבה תפיסות.

הא' אורנן: אבל יש חלוקה הגיונית של התחביר.

הא' גולדנברג: העובדה שכללי הפיסוק נכתבו לפי תפיסה מסוימת הייתה אחת הבעיות שבגללן מצאנו לנכון לעיין מחדש בכללים.

הא' אורנן: אנחנו המחוקק. המחוקק צריך לדעת מה הוא עושה, ולא לקבוע דברים באופן סתמי פה ושם.

הא' גולדנברג: המבנה של הלשון הוא כזה, שבמקומות רבים יש צורך בווריאציות ובחופש למפסק, והדבר נאמר גם בכללי הפיסוק הקודמים וגם בכל הגרסאות המונחות לפנינו. על אחת כמה וכמה כשיש הרבה מבנים תחביריים שאפשר להבין אותם בדרכים שונות, כפי שרמז פרופ' בן-חיים. בסופו של דבר, לאחר שהכללים יידונו וההחלטות תהיינה ברורות, אפשר יהיה לחפש את הדרך הנאותה ביותר כיצד לארגן אותם בצורה הטובה ביותר.

הא' בן-חיים: אני רואה את כללי הפיסוק כמו כל החלטה של האקדמיה בענייני לשון. לא לחינם נוהגת האקדמיה לפרסם את ההחלטות ולא את הנימוקים. לעתים רבות חברים רבים מסכימים להחלטה אבל לא לנימוקה, כי השקפותיהם בעניין הלשון שונות. קביעה נורמטיבית איננה מקום מתאים לפירוט הבעיות הלשוניות. כשם שיש שיטה טובה לתאר תחביר של לשון מסוימת, כך יש גם דרך אחרת, ואין נכון להיצמד לשיטה זו או לשיטה אחרת. בעניין הפיסוק יש שאלה אחרת, אם מצמידים את כללי הפיסוק למבנה התחבירי בצורה הדוקה או לא (כמו באנגלית). חברי האקדמיה יודעים את הבעיה, ויצטרכו לדון בה ולהגיע להכרעה. זה תפקידם כמחוקקים; אבל לא להחליט על שיטה תחבירית זו או אחרת. אני רוצה להביא עוד דוגמה. קבענו כללים בדקדוק בתחומים רבים בלי לצרף אליהם תיאוריה לשונית. העיקר הוא שהקמץ והפתח יהיו במקומם לפי החלטות. על כך צריך להשגיח. אבל ניסוח התאוריה – תנועה ארוכה, מוארכת או מקוצרת – לכך יש אפשרויות שונות, ואין האקדמיה מכריעה ביניהן.

הא' בר-אשר: אני מציע לפתוח את שני המסמכים. נדון עתה בסעיף 7 של הצעת התשנ"א (שהוא סעיף 6 בהצעת התש"ן). בפעם הקודמת השלמנו את הדיון בסעיפים 1-6, ואני מציע שהאקדמיה לא תביע אי-אמון לעצמה ותקיים את החלטותיה לגבי סעיפים אלו. כדי שיהיה קל לכולנו, אני מציע – ותסלחו לי שאני נותן עצה מעשית – שיד ימין תחזיק בהצעת התשנ"א, ויד שמאל – בהצעת התש"ן. אני מניח, הא' אורנן, שזה גם מקובל עליך.

הא' אורנן: מקובל עליי שהמשך הדיון ייעשה לפי הסדר ההגיוני שדנים בדבר הגדול ואחריו בפרטים, ולא בסדר הבלתי הגיוני והבלתי מסודר של הצעת התשנ"א.

הא' בר-אשר: אחרי שתתקבלנה ההצעות, לא נגמר תפקידך כיו"ר ועדת הפיסוק. כאשר ישבו לבסח את ההחלטות שתתקבלנה, אפשר יהיה לבוא לפני המנסחים ולומר שמקומו של סעיף זה במקום זה.

הא' אורנן: אינני מדבר על הניסוח הסופי, אלא על סדר המחשבה של האנשים היושבים כאן. צריך לחשוב בצורה מסודרת, וצריך שדברים השייכים לאותו עניין יידונו יחד. בהצעת התשנ"א הם נידונים לחוד וזה איננו טוב. לו הייתי מביא את הדברים לפני סטודנטים או לפני כל אדם, היו אומרים לי: קודם תראה את העניין הגדול ואחר-כך את הפרטים; הראה את הדברים העיקריים סמוכים זה לזה, ולא כשהם מפורטים.

הא' בר-אשר: התקבלה הצעתך במלואה, שהנייר של התש"ן יהיה מונח לפנינו.

הא' אורנן: הצעתי הייתה שהחומר יהיה מונח בפנינו על-מנת לדון בו, וההצעות האחרות תיחשבה כהצעות חלופיות המתייחסות למסמך זה. אל תשים בפי דברים שלא אמרתי. נימקתי מדוע הדבר חשוב בעיניי. אני חושב שיהיה לתועלת הדיון אם נדון בדברים לפי סדרם הנכון, וסדרם הנכון איננו תוכנם.

אינני חושב שצריכה להתקבל כאן איזו שהיא החלטה אחרת. אם אתה אינך מקבל את הדבר שהצעת תש"ן עומדת לדיון לפי הסדר, אני מציע שתערוך הצבעה, ואני מבקש שהיא תהיה חשאית. ויש לי נימוקים לכך.

הא' בר-אשר: חשבתי שלא להוגיע את המליאה, ולסמוך על דעתו של היו"ר, אם הדבר מתאים לתקנון. הא' אפרתי, מה נאמר בתקנון על כך?

הא' אפרתי: המליאה ריבונית להחליט אם ההצבעה תהיה גלויה או חשאית. בתקנון לא נאמר שום דבר בעניין הזה.

הא' אבנר: מאחר שכבר החליטה המליאה לדון בשני המסמכים, התש"ן והתשנ"א, אני מציע להניח את סדר הדיון בשניהם בידי היו"ר הישיבה.

הא' בר-אשר: היו"ר הביע את דעתו. יש הצעות נוספות לסדר?

הא' בן-חיים: ליו"ר יש סמכות לנהל את הישיבה ולהביא עניין לידי גמר. אפשר למצוא מקום מתאים לבירור העניינים הפורמליים. יש לפנינו עניין לשוני חשוב. גם כשתתקבל החלטה, עדיין אין היא יוצאת לציבור, ואפשר יהיה לערוך אותה כראוי. היו"ר יודע שהוא חייב להביא את דעתו וגם דעות אחרות. לכן אני מציע לא לדון בעניין הזה ולא להעמידו להצבעה, שאם לא כן מה סמכותו של היו"ר? בוחרים את היו"ר כדי שינהל את הישיבה ויעשה את עבודת האקדמיה.

לא מן הראוי שנעסוק בישיבה שנייה ושלישית בשאלה שהיא חשובה כשלעצמה, אבל תפלה לעניין הלשוני שהוא חובתה של האקדמיה בפני הציבור.

הא' אורנן: השתדלתי לשכנע אתכם מה לעשות. אם האקדמיה רוצה לבזבז זמן, תלך בדרך שלך.

הא' בר-אשר: הא' אורנן, אני מבקש שלא תנקוט סגנון דיבור כזה. נטיתי לקבל את הצעתך, אבל יו"ר של ועדה הוא רק אחד מתוך 30 חברי מליאת האקדמיה. חברי האקדמיה, האם אתם מסכימים שהיו"ר מכריע בשאלה הזאת, או רוצים להצביע? אני רואה שרצון הרוב הוא להמשיך בדיון בדרך שהצעת.

אנחנו דנים אפוא בסעיף 7 בהצעת התשנ"א, ובו בזמן מסתכלים בסעיף 6 בהצעת התש"ן. האם מישהו רואה הבדל כלשהו בין שתי ההצעות? אין כאן כל הבדל.

[78]

פסיק (ולהדגשה יתרה – סימן קריאה; ראה §22) יבוא אחרי ביטוי בודד (כגון: אכן, אדרבה, לא ולא, וכיוצא באלו), העומד בראש משפט ומכוון כלפי תוכן אמירה קודמת, בין שנאמרה במפורש בין במשתמע.

כגון:

- (1) אכן, ראתה עין במישורו של אריה מה שלא ראתה בשאר המישורים.
- (2) לא, כי צחקת.
- (3) אדרבה, בגלל דרישת-הקהל נציע לו מופע נוסף.
- (4) להפך; אמלא את בקשתך ברצון רב.

אני מודה לפרופ' אורנן שקיבל את הדבר בהבנה, והדיון יימשך.

הא' אורנן: אני רוצה להגיד מה שיש לי להגיד. אף פעם לא התביישתי להגיד, לא חשוב לי הכבוד. אני בא כדי לעבוד לטובת העניין. אחרי שנים רבות של עבודה – בשל מעשים שאינני יודע מה טיבם או בשל איזה שהוא כבוד מדומה או בשל איזה שהוא יחס מיוחד שליו"ר יש כלפיי, או בשל איזה אינטרס מסוג אחר – באים להפוך...

הא' בלאו: לא אמרתי שאין לי יחס מיוחד אליך. האמן לי.

הא' אורנן: יש לך, זה לא חשוב בעיניי. תעשו מה שאתם רוצים. אני מבטיח לכם שאתרום את שלי ככל יכולתי גם בעתיד.

הא' בר-אשר: אני מבקש מאוד לשמור על כבודו של המקום הזה ועל כבודם של כל החברים ולא לעבור לפסים אישיים.

הא' אברמסון: עלינו לנהוג כפי שנהגו גדולי ישראל לפעמים, כמעט בזמננו. כל אחד יודע מי היה ר' חיים מברסק ומה הייתה גדולתו בתורה, וכל אחד יודע שהוא לא היה פוסק למעשה. הוא היה מיראי ההוראה, והיה לו דין, ר' שמחה זליג (אני עוד זכיתי להכיר אותו), שלו היה מוסר את כל הספקות להלכה. אבל היו גם שאלות קשות. פוסק הדור היה ר' יצחק אלחנן מקובנא. כשנתעוררה שאלה קשה שלח ר' חיים מברסק את השאלה לפני ר' יצחק אלחנן ואמר לו: אל תכתוב אליי תשובה. שלח לי רק טלגרמה: "האישה הזאת אסורה" או "האישה הזאת מותרת". אם תכתוב אליי תשובה אני אשלול אותה, ואני רוצה את פסק דינך כי אתה הפוסק ויש לך שיקול דעת מיוחד שאין לי.

הגב' בהט: והמבין יבין.

הא' פורת: במשפט מס' 1, "אכן, ראתה עין במישורו של אריה מה שלא ראתה בשאר המישורים", נדמה לי שאין צורך בפסיק אחרי אכן. כאן המילה אכן באה לחזק את הפועל "ראתה". אין אכן דומה לאדרבא. מה שבא אחרי אדרבא יכול לעמוד בפני עצמו, ואילו אכן שבכאן מחזקת את הפועל עצמו: "אכן ראתה עין...", והמשפט הזה שונה מן המשפט "ראתה עין...". נראה לי שלא תמיד יש לשים באופן אוטומטי פסיק אחרי אכן.

הא' בלאו: המילה אכן יכולה לשמש בכמה אופנים. היא יכולה להיות מוספת למילה בודדת, למשל לפועל, כמו במשפט "אכן ראתה". יש אפשרות שנייה, שהמילה אכן תתייחס לכל המשפט הבא אחריה. ניסוח הכלל שלפנינו איננו טוב, מפני שהיה צריך להתחשב גם באפשרות השנייה. אבל המשפט שהובא לדוגמה הוא טוב. המילה אכן משמשת בו כמין "תיאור המשפט", ומציינת שכל מה שאחריה הוא נכון, ולכן יש צורך בפסיק. שימושה של אכן במשפט זה מקביל לשימוש המילה אדרבא.

הא' אורנן: ההבחנה שדיברת עליה עולה מתוך הניסוח המוצע. מדובר כאן על ביטוי בודד העומד בראש משפט ומכוון כלפי תוכן אמירה קודמת. כשאתה אומר "אכן ראתה" ומדגיש את "ראתה", אין האמירה מכוונת כלפי אמירה קודמת.

הא' בלאו: יש פה סיבוך, הנובע מכך שהמילה אכן יכולה גם להתייחס למה שאחריה ולמרות זאת לא לתאר איזו מילה שהיא בתוך אותו המשפט, אלא את המשפט כולו (מה שקרוי באנגלית sentence adverbial). יש מקרים שבין התיאור הזה המתייחס למשפט כולו ובין מה שאחריו באה אפילו מילת חיבור. כגון "וגם אחרי כן אשר יבוא בני האלהים" (בראשית ו, ד), שפירושו: גם אחרי כן יבוא וכו'.

אם כך, יש פגם מסוים בניסוח הסעיף. אני מציע שנאשר את ההצעה כמות שהיא באופן כללי, ונייפה את כוח המזכירות המדעית לתקן את הדבר הזה.

הא' צרפתי: הא' בר-אשר, לו הרמתי את הכפפה שזרקת לפניי בישיבה הקודמת בנושא

כללי הפיסוק, הייתי מפנה את תשומת הלב בסעיף זה וגם בסעיף הקודם למשפט החשוב שבתחילת ההקדמה לכללי הפיסוק (נוסח המשפט זהה בשתי ההצעות): "סימני הפיסוק מסייעים בידי הקורא לקרוא דברים שבכתב על דרך אמירתם בפה". משמעות הדברים היא, למשל, שאם אני רוצה שהקורא יקרא "רד"ק, בעל המכלול, היה מגדולי המדקדקים" ויפסיק לפני הצירוף "בעל המכלול" ואחריו – אסמן פסיקים; ואם אינני רוצה שהקורא יפסיק לא אשים את הפסיקים.

הא' בר-אשר: הסכמנו בישיבה הקודמת שיבוא בראש הכללים המשפט שציטט הא' גולדנברג מן המילון האנגלי, שאם מתעורר ספק באשר לצורך בפסיק – יש להשמיטו. אני מבין שאתה מציע לנסח בסעיף זה "פסיק יכול לבוא אחרי ביטוי בודד..." במקום "פסיק יבוא...".

הא' צרפתי: כן.

הא' אבנר: במשפט השלישי מן הדוגמאות, "אדרבה, בגלל דרישת-הקהל נציע לו מופע נוסף", אם ארצה להדגיש את ההפרדה בין אדרבה לבין כל מה שבא אחר-כך אשתמש בנקודתיים או בקו מפריד. מכביד עליי הניסוח "פסיק (ולא דגשה יתרה סימן קריאה) יבוא אחרי ביטוי בודד", שממנו משתמע לאפוקי כל היתר!

הא' פורת: נראה לי שכדאי לדחות את הדיון בסימן הקריאה; אנחנו עוסקים עכשיו בפסיק וכדאי להתרכז בו.

הא' בלאו: כמה מן המילים המוזכרות כאן יכולות להתחבר לא עם הנאמר קודם אלא עם מה שבא אחר-כך. למשל, במשפט "אדרבה בגלל דרישת הקהל נציע לו מופע נוסף" (כשהמילים המודגשות הן העיקר), בוודאי שלא יבוא פסיק אחרי אדרבה. אני מציע שלא נתייחס בניסוח הכלל למשפט הקודם, אלא ננסח בדרך השלילה: "אם ביטוי תיאורי בודד איננו מתחבר עם המשפט שבא אחריו והדובר מפסיק אחריו בדיבורו, יבוא אחריו פסיק".

הא' חזן: יש בהחלט להבדיל בין כללי הפיסוק ובין הטעם האישי המאפשר לכותב לחרוג מן הכללים כדי לציין הדגשה מיוחדת. אם ננסח כאן בלשון "יכול", ונעשה כך גם במקומות נוספים בכללי הפיסוק – הרי הכללים מתבטלים מאליהם. אינני חושב שכללים צריכים לבוא לשם עצמם, אבל בדרך הזאת נגיע לאנדרלמוסיה מוחלטת, שהרי כל אחד יאמר שכך הוא קורא...

יש לי להביא דוגמה מעניין אחר. כל המצוי בניקוד מכיר את המבוכה השוררת כשבאים לנקד את האותיות בג"ד כפ"ת. אין הנקדן יודע מתי להדגיש אותיות אלו לאחר תנועה פתוחה, ואנחנו אומרים לו שילך לפי תחושת הקריאה שלו וירפה אותיות אלו כשיש קשר הדוק בין המילים, ואז הוא נבוך עוד יותר.

אשר לשאלה אם לציין בסעיף שלנו את עניין סימן הקריאה, נראה לי שהדבר אינו מיותר. לפעמים אדם קורא רק שני עמודים בכללי הפיסוק ואיננו קורא אותם עד תומם.

הא' ברידא: כדי לשפוט אם הפסיק הוא במקומו או לא, צריך לבוא הקשר גדול יותר. היינו צריכים לדעת את המשפט הקודם וגם זה שלאחריו. לפי המשפט הבודד אי-אפשר להכריע אם יש צורך בפסיק או לא.

המילה **אכן** איננה מצריכה פסיק בדרך-כלל. ברוב המקרים שהיא משמשת בעברית – כגון "אכן צדקת בדבריך", "אכן בא הדבר" – אין צורך בפסיק, ולכן זו דוגמה שאיננה אפיינית לסעיף זה, אף שהיא אפשרית.

בעניין זה הפיסוק הוא במידה רבה עניין של טעם. השאלה אם אחרי אדרבה או אכן יבוא פסיק או סימן קריאה או לפעמים קו מפריד היא שאלה של טעם. ולא רק טעם כמובנו בפתגם "על טעם וריח אין להתווכח", אלא גם במובן נימוק. הכול לפי טעמו ונימוקו של הכותב והמביע. באמת אין פה הלכה פסוקה.

הא' אורנן: בעקבות ההערות שנשמעו כאן, אני מציע להשמיט מן הסעיף את משפט מס' 1 שבו המילה **אכן**. בשלוש הדוגמאות האחרות (משפטים 2–4) באים הדברים לידי הבהרה מספקת. בכל אחת מהן ברור שמדובר בתשובה ובהמשך לאיזו שיחה קודמת. למה לנו להתווכח על **אכן**? יבוא המפסק, יקרא את הכללים ויחליט אם **אכן** שייכת לסעיף זה או אינה שייכת.

הא' בלאו: אני רוצה לנמק מדוע אני תומך בכלל שהציע הא' צרפתי ללכת אחרי הרגשתו של הדובר, בלא קשר לשאלה אם התיאור מוסב למה שנאמר קודם. עקרונית אין הברדל אם התיאור מוסב לנאמר קודם או לא; התיאור יכול גם להיות מוסב למה שבא אחר-כך. יש משפטים מרובים ביותר, שבהם יש תיאור המוסב על המשפט כולו, והדובר מפסיק את הדיבור אחרי אותו התיאור.

במקורות אנחנו מוצאים לעתים קרובות אחרי תיאורים כאלה אשר, כי, ו, ש, וכדומה. אני כתבתי ספר שלם העוסק במבנים כאלה, כגון: "אחרי כן באו כל האנשים" או "אחרי כן כולם הסכימו" או "ובאותו הבוקר...". אם יש תיאור בהתחלה ואחריו יש הפסקה בדיבור – לפי אופן קריאת הדברים התלוי גם בסגנון האישי – אזי מטילים את הפסיק. ואם אין הפסקה בדיבור לא יבוא פסיק. אינני רוצה שהמקרה הצדדי הזה של סיכום יוזכר כאן בפירוט; אינני חושב שזה מוצלח.

הא' אורנן: הדברים שאמר פרופ' בלאו נאמרים בהקדמה לכללי הפיסוק: "סימני הפיסוק מסייעים... לקרוא דברים שבכתב על דרך אמירתם בפה". אבל יש מקרים מפורשים שבהם כולי עלמא נוהגים להפסיק, ואחת הדוגמאות לכך היא אם אתה מכוון את דבריך כלפי מה שקדם לך ומגיב עליו. אם אמרו לאדם שהציעו לבטל מופע של פלוני, הוא מגיב ואומר

"אדרבה," כלומר התכונן עכשיו לְךָ שֶׁהוא התזה ההפוכה ממה שאמרת, "בגלל דרישת הקהל נציע לו מופע נוסף!"

הוא הדין במילה להפך. המקרים האלה הם מקרים בולטים שבהם נוהגים הדוברים להפסיק בדיבורם, ואנחנו מניחים כמובן שראוי למפסק ללכת על-פי דרך אמירתו בפה. המחלוקת היחידה הצודקת היא ביחס למילה אכן, שיש בקריאתה כמה דרכים, ולכן אפשר למחוק אותה, ולהותיר רק את המילים החד-משמעיות. המילה להפך לא נזכרה בניסוח הכלל, וגם המילה לא לא נזכרה שם. מוזכר רק הצירוף לא ולא. אנחנו נותנים בידי המפסק כלי שעל-פיו יחליט אם המקרה שלפניו נוגע לעניין הסעיף הזה או לא. לכן הסעיף הזה נחוץ.

הא' בלאו: בדוגמה מספר 3, הבה נניח שבמשפט הקודם נאמר: "האם בגלל נטייתך האישית הצעת מופע נוסף?" ואני עונה: "אדרבה בגלל דרישת הקהל הצעתי מופע נוסף". במקרה הזה אדרבה תתחבר עם מה שאחר-כך.

הא' בר-אשר: יש אנשים שלא ישתמשו בדוגמה שלך במילה אדרבה.

הא' בלאו: על כל פנים, דעתי היא שלא כדאי להזכיר במקרה מיוחד את המילים המוסבות למשפט הקודם, אלא להשאיר את הדבר להחלטה הכללית של המפסק.

הא' בר-אשר: אני רוצה לומר שני דברים. הראשון כבר עלה כמה פעמים בדיון, ובכל זאת כדאי לשוב ולהזכירו: יש הבדל בין דברי ספרות, כשהכותב הוא סופר, ובין גער בבית-ספר או משכיל שכתבתו אינה מגובשת. הסופרים אינם זקוקים להיתרי האקדמיה, וגם לא לאיסוריה. זה דבר שאני חושב שאסור לשכוח אותו בכל הדיון הזה. העניין השני הוא היחס בין לשון הדיבור והלשון הכתובה. אינני חושב שהלשון הכתובה יכולה לשקף נאמנה את אשר מתרחש בעל-פה. לדיבור נלווה לפעמים מין המהום או הנהון, או איזו שתיקה או עיקום אף אגב הדיבור. כל אלה לא ימצאו את ביטוין בכתב. על-כן כדאי שלא לקבל השראה מוחלטת ממה שנעשה בהיגדים שבעל-פה כאשר באים להתייחס להבעות שבכתב.

הא' פורת: אני רוצה לתמוך בדעתו של פרופ' בלאו, שלא להיזקק לקשר אל המשפט הקודם. המשפט עצמו, כמות שהוא, הוא הקובע את פיסוקו. במשפט מס' 3, למשל, "אדרבה, בגלל דרישת הקהל נציע לו מופע נוסף", ברור מתוך הקשר שהמילה אדרבה נדרשת גם לכל מה שאמור אחריה. כלומר, מן המשפט עצמו, מתוכו ובו, מתבקש פיסוקו, גם כשהוא מופקע מהקשרו ועומד לעצמו. אין להניח להקשר הרחב יותר להכתיב את פיסוקו של משפט מופקע מהקשרו.

הא' בר-אשר: תם הדיון. כדי שישלם אני מציע שכל הדברים שנאמרו יתגבשו עכשיו להצעות.

הא' אורנן: הזכרת את המשתמשים בכללי הפיסוק. אנא, אל תשכחו את העורכים שזו תהיה חרב בידם כנגד הסופרים הצעירים המתחילים. אם נקבע כאן כללים תקיפים מדי, יבוא עורך פלוני שאיננו מבין הרבה וינפנף בהם. אני יכול לספר לכם שאתמול דיברה אתי עורכת כזאת מעתון הארץ, שבו עומד להתפרסם מאמר שלי, ולשם הקוריוז אספר לכם שהיא לא הבינה מה זה "בין תכלת ללבן". עורכת כזו יהיו לפני כללי הפיסוק. אל לנו לשכוח את הנשק הזה שניתן בידי העורכים, ולכן אנו צריכים להיזהר ככל כפליים.

הא' בר-אשר: בדיון שהיה עד כה הייתה התייחסות לשתי נקודות בניסוח הכלל. היה מי שהעיר על סימן הקריאה המוזכר בסוגריים בראש הכלל והציע למחוק אותו, והיה מי שהציע להשאיר אותו. אחר-כך הייתה התייחסות לסוף הכלל, האם מזכירים או אין מזכירים את מה שנאמר קודם במפורש או במשתמע. אלה המבקשים לשנות את הכלל כפי שהוא לפנינו מתבקשים לנסח את הצעתם.

הא' בלאו: אני מציע אחת מן השתיים: או למחוק את הכלל הזה כולו ואז יילמד העניין מן הכללים האחרים, או לנסח "תיאור אשר יש הפסקה בדיבור בינו לבין המשפט שאחריו יבוא אחריו פסיק". אני מעדיף את הדבר הראשון, ואסכים לדבר השני. אני חושש שהניסוח כפי שהוא לפנינו המתייחס למשפט הקודם יהפוך להגיגה בידי המורים לדקדוק.

הא' גולדנברג: כתוב כאן "פסיק בא אחרי ביטוי בודד". אם יש פסיק הביטוי בודד, ואז צריך לשים פסיק. אם אין פסיק הביטוי אינו בודד, ואז לא צריך לשים פסיק...

הא' בלאו: כל הדוגמאות שבהצעה פותחות במילה בודדת, וכנראה הייתה הכוונה לדבר הזה. הדבר כמוֹבן איננו נכון; אפשר להתחיל למשל ב"אחרי הדברים האלה", ואז אין זה 'ביטוי בודד' במובן של מילה בודדת.

הא' גולדנברג: מעבר להלצה, הבינותי את זה כסעיף שבא להסב תשומת לב למצב שבו יכול להיות מקום לפסיק. ובעצם אני מתייחס גם אל כל הסעיפים כהסבת תשומת הלב למקום שבו יכול לבוא פסיק ולא ככללים מחייבים, וזאת לאור ההקדמה לכללים והעיקרון שאפשר להוסיף פסיק או לגרוע פסיק לפי אורכו של הביטוי. אני מציע לנסח בראש הכלל "פסיק... יכול לבוא אחרי ביטוי בודד וכו'".

הא' אורנן: אפשר להשמיט את המילה בודד: "פסיק... יכול לבוא אחרי ביטוי העומד בראש משפט וכו'".

הא' בר-אשר: המילה בודד, הכול מסכימים שתשב בדה, כלומר שתושמט.

הא' פורת: אני מציע ניסוח כזה: "פסיק יבוא אחרי ביטוי בודד העומד בראש משפט

ומכוון כלפי תוכן כל האמירה שלאחריו" – ולא האמירה הקודמת. לי נראה שעניין ההידרשות לפסוק הקודם משני הוא בפסוק משפט שפותח באדרבה, למשל, והגיונו של הפסיק שאוב בעיקר ממה שבא לאחר הביטוי הבודד.

הא' אור: כמו שהדברים האלה מפורשים כאן עם הדוגמאות, אי-אפשר לטעות ולחשוב שמדובר כאן בתיאור משפט המכוון לדברים שיבואו אחר-כך. כל המילים שבראש הדוגמאות, כולל המילה אכן, מכוונות כלפי הדברים שנאמרו קודם. וחשוב לציין שבמקום הפסיק יכול לבוא סימן קריאה להדגשה. יש להבדיל בין מקרים אלה ובין מה שקרוי "תיאור המשפט" (כגון בקיצור). תיאור המשפט מכוון לדברים שיבואו אחר-כך, לא כלפי הדברים שנאמרו. לעולם לא יוכל לבוא אחרי ביטוי נספח כזה סימן קריאה; יבוא רק פסיק, אם בכלל יבוא משהו.

הא' טנא: אני מצטרף לדעתו של הא' אור, להוציא פרט אחד והוא הניסוח "ביטוי בודד". חייבים למצוא כאן ניסוח אחר, כי קשה להבין מהו "ביטוי בודד" ולמדנו פה שהמילה "בודד" משמעותה איננה ברורה. פרט לעניין הזה, הקשור בניסוח, אני מצטרף לדעת אור.

הא' ברוידא: הדברים טעונים בדיקה וניתוח. אבל נדמה לי שבדרך כלל הפסיק אחרי אכן יבוא בהתייחס לדברים שבאו קודם, ולא בשעה שהוא מתייחס לדברים שבאים אחר-כך. זהו הכלל.

הא' בן-חיים: את הפסיק שם הכותב ולא הקורא. אם הוא מתייחס למשפט הקודם ומרגיש שהביטוי שאמר ממלא תפקיד של משפט שלם (כמו שמנוסח בכללי הפיסוק הישנים), אז ישים פסיק. הכול לפי הרגשתו של הכותב. מה פירוש "ביטוי בודד"? לפיכך איננו בודד? לא שמעתי ולא ראיתי אדם ששם פסיק אחרי לפיכך!

הא' בר-אשר: מלבד עניין הביטוי הבודד, יש לנו ארבע הצעות. ההצעה האחת מקיימת את הניסוח כמות שהוא; ההצעה השנייה היא להמיר את "יבוא" ב"יכול לבוא"; יש הצעה שלישית להשמיט את הסעיף כולו; ויש הצעה רביעית החלוקה לשתיים: הצעתו של הא' בלאו לשנות את ההנמקה ולומר "כשיש הפסקה בדיבור" והצעתו של הא' פורת להתנתק ממה שכתוב קודם ולהסתכל על הפסוק כמו שהוא.

הא' אברמסון: אני רוצה לשאול מה הייתה דעתם של מנסחי ההצעה אילו היה כתוב במשפט הראשון ברם במקום אכן. אני רוצה להזכיר שביאליק משווה באחד ממאמריו את שתי המילים ואיננו מבדיל ביניהן.

הא' אבנר: הציטוט שם: "ברם כמו שאומרים ברנר וגנסין או אכן כמו שאומרים פרישמן והמקרא".

הא' אברמסון: נכון. אילו היה כתוב כאן "ברם ראתה עין" וכו', שום אדם לא היה אומר שצריך לשים פסיק אחרי ברם.

הא' אורנן: חלקו הראשון של הסעיף הזה בא כמעט בלא שינוי בכללי ועד הלשון. יכול להיות שלא שמנו לב למילה ברם.

אני מציע שנקבל את ההצעה לנסח במקום "יבוא" – "יכול לבוא". אני רוצה להזכיר לכם, שנואמים גדולים נוהגים אחרי שאמרו את שאמרו לומר "אבל", ואחרי כן הם אומרים את דעתם שלהם. ברור שיש פסיק אחרי האבל שלהם. אנחנו לא נלך לפסול זאת. במקרה כזה יכול לבוא גם סימן קריאה, כמנוסח בראש הסעיף. אינני רוצה לפסול אפשרות כזאת.

הצבעה

- בעד הצעת הוועדה בשינוי הניסוח "יכול לבוא" במקום "יבוא" – 7
 בעד הצעת הוועדה בלא כל שינוי – 12
 בעד ההצעה להשמיט את הסעיף כולו – 6

סעיף 7 בהצעת התשנ"א אושר בלא כל שינוי.

ב.

הא' בר-אשר: אנחנו עושים כעת הפסקה קלה בדיון, כדי להודיע שבישיבה הקודמת של חברי האקדמיה נבחרו שלושה חברים חדשים לאקדמיה, וזה המקום לברך אותם. את האחד נברך כאשר יהיה כאן, הסופר עמוס עוז; שני האחרים שנבחרו כחברי האקדמיה, הפרופ' אלדר והפרופ' יהלום, מוכרים לכם כחברים-יועצים באקדמיה, ואני מברך אותם בזאת.

ג.

הא' בר-אשר: אנחנו עוברים לסעיף מספר 8 בהצעת התשנ"א (שהוא סעיף 5 בהצעת התש"ן). הסעיף הזה עוסק בפנייה.

[8§]

פסיק בא לפני פנייה ולאחריה.

כגון:

(1) שמים, בקשו רחמים עליי;

(2) ניצחוני, בניי.

(3) בואו, ילדים, הביתה.

(4) ועתה, בני, שמע בקולי.

(וראה אף 22§).

הגב' בהט: אומרים פה כל הזמן שהפיסוק צריך לשקף נאמנה את דרך הדיבור של האדם, ואני טוענת שלפעמים חייבים בכל זאת להתחשב במבנה המשפט וחקיוי הדובר הוא בלתי אפשרי. הנה לפנינו דוגמה במשפט מס' 4: "ועתה, בני, שמע בקולי". בדיבור אין מפסיקים לפי הפיסוק המסומן אלא "ועתה בני, שמע בקולי".

הא' צרפתי: אם תדקלמי את המשפט, בהחלט תפסיקי בשני המקומות שבהם הפסיקים.

הגב' בהט: לא אחת מחברים בדיבור שני משפטים ואין מפסיקים במקום שמסומנת הנקודה.

הא' גולדנברג: אינני חושב שיש תורת פיסוק המתיימרת להצמיד את סימני הפיסוק לאינטונציה באופן בלעדי. השקפה כוללנית כזאת, בין שיש כזו ובין שלא, חורגת ממסגרותיה. השאלה היא אם להתעלם לחלוטין מן האינטונציה או להתחשב בה. הפיסוק אינו גזור לפי קנה מידה אחד בלבד. אחד השינויים שנעשו בכללים הנוכחיים הוא הכנסת הגורם של טון הדיבור לתמונה. יש בזה שינוי לטובה במידה לא מעטה.

הא' ברוידא: כוונת הפיסוק איננה לשקף את הדיבור של בני האדם, אלא לארגן את המשפטים בצורה שישקפו את אורח המחשבה ואת אורח הביטוי של האדם, כדי שהזולת יבין במה מדובר. אין אנחנו מתחשבים בזה אם הדובר הוא אדם מחונך או בלתי מחונך, אם הוא קריין טוב או שאינו מורגל בדיבור. הפיסוק מכוון לכך שאפשר יהיה להבין במה מדובר.

הא' בר-אשר: נראה לי שלא יהיו מתנגדים לאישור הסעיף הזה.

סעיף 8 אושר מה אחד.

הא' בר-אשר: אנחנו מגיעים עכשיו לסעיף 9 (שהוא סעיף 9 גם בהצעת התש"ן) בסעיף זה יש הבדל בין ההצעות, וראוי שנעיין בשתייהן. נתמקד תחילה בסעיף א ובדוגמאות 1-11, ורק כשנסיים נעבור לדון בסעיף ב ובדוגמה 12:

[98]

א. פסיק יבוא תמיד בין משפטים מאוחים. כגון:

- (1) ציפור לא צייץ, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו "קדוש", הים לא נזדעזע, הבריות לא דיברו, אלא העולם שותק ומחריש.
- (2) ה' מוריש ומעשיר, משפיל אף מרומם.
- (3) אלפי מאמרים נכתבו על חיים נחמן ביאליק, ורבבות נאומים נישאו בכל קצווי הארץ.

- (4) מעשרה קבין עזות נטלה כסלון תשעה, ומהם לקח כל כסלוני חלקו.
 (5) ארץ רעשה, גם שמים נטפו, גם עבים נטפו מים.
 (6) או בן ייגח, או בת ייגח, כמשפט הזה ייעשה לו.
 (7) כולם הולכים יחד, אבל אני צועד לבדי.
 (8) הנו בידך, אך את נפשו שמור.
 (9) ותאמר: הלוך אלך עמך, אפס כי לא תהיה תפארתך על הדרך אשר אתה הולך.
 אבל אם המשפטים מחוברים בוי"ו והמשפט השני קצר, אפשר להשמיט את הפסיק.
 כגון:
 (10) הכוהן עומד במזרח והלוי בדרום.
 (11) הוא בא והיא הלכה.

ב. משפטים מאוחים המעמידים מחזורת - לעולם יבוא פסיק ביניהם, גם אם יש לפנייהם מילת חיבור. כגון:
 (12) יען אשר הרימותיך מתוך העם, ואתנך נגיד על עמי ישראל, ואקרע את הממלכה מבית דויד ואתנה לך, ולא היית כעבדי דויד, אשר שמר מצוותי ואשר הלך אחריי בכל לבבו לעשות רק הישר בעיניי, ותרע לעשות מכל אשר היו לפניך ותלך ותעשה לך אלוהים אחרים ומסכות להכעיסני ואותי השלכת אחרי גווד - לכן הנני מביא רעה אל בית ירבעם.
 [לפני הסיפה של המחזורת בא קו מפריד; ראה §18, ג.]

הא' אורנן: בהצעת התשנ"א נעשה שינוי של צורה, ואחרי כל חלק מן הכלל הובאו הדוגמאות השייכות לו (בעוד שבהצעת התש"ן הובא הכלל כולו ואחר-כך כל הדוגמאות). זה ההבדל העיקרי מבחינת הצורה, ואפשר באמת לקבלו.
 בולטת כאן ההשמטה - לדעתי לגמרי לא בצדק - של משפט המצב. משפט מצב איננו סתם משפט מחובר, אלא דבר-מה אחר, והראיה שאפשר להמיר בו את ו' החיבור בכש, דבר שהוא מן הנמנע בסתם משפט מחובר. משפט מצב ראוי לציון מיוחד וחבל להשמיט אותו, מפני שבזה אתה גורם מבוכה וחוסר הבנה.
 בכללי התש"ן הובאו שתי דוגמאות למשפט מצב, והן הושמטו בכללי התשנ"א:
 הכוהן עומד במזרח ופניו למערב.
 ויעף מעל איילת השחר ומחתת אש בידו.
 כתבנו שם במפורש שהסיבה להשמטת הפסיק במשפט היא שמדובר במשפט מצב. איננו חושב שצריך לטשטש את הדבר הזה.

הא' גולדנברג: אתה חושב שהמשפטים שבהם משפט מצב הם משפטים מאוחים?

הא' אורנן: לא, אבל חובתנו להזכיר את העניין כאן, שאם לא כן לא יוזכרו כלל. איננו יכולים להפוך את כללי הפיסוק לספר תחביר. אדם שרואה משפט כזה רואה חיבור בין שני המשפטים, והוא יניח שהוא צריך לחפש את כללי פיסוקו בסעיף הזה. עלינו להעיר אפוא בהזדמנות הזאת: "היזהר, אף על פי שלכאורה אתה רואה כאן סתם שני משפטים מאוחים,

אין הדבר כן. יש כאן משפט מיוחד שהוא משפט מצב". נתנו דוגמאות, הסברנו זאת בקיצור, ואני חושב שזה מספיק; אבל חבל שמידע כזה לא יינתן בכללי הפיסוק.

הא' בלאו: בסעיף 11 בהצעת התשנ"א כתוב: "אחרי פסוקית יבוא פסיק, אך לא לפנייה". אחת משני הדברים: או שמשפט המצב המתחיל בוי"ו איננו משפט טפל, ואז לא יבוא פסיק לפניו משום שהוא איננו משפט טפל; או שהמשפט הזה הוא משפט טפל, ואז לא יבוא פסיק לפניו מפני שהוא משפט טפל. אינני מבין על מה יצאה ההתלהבות לגבי משפט המצב. ניקח למשל את המשפט "וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל". כולנו מסכימים ש"והוא יושב פתח האוהל" הוא משפט מצב. לא נטיל בו פסיק אם משפט המצב הוא משפט מאוחה, ולא נטיל בו פסיק גם אם משפט המצב הוא פסוקית. ובכן, אינני יודע מה ההתלהבות הגדולה בעניין משפט מצב.

הא' אורנן: פה כתוב שבמשפט מחובר משמיטים את הפסיק כאשר המשפט השני קצר. בהצעת התש"ן לא מדובר על קוצר; מדובר על מבנה שהוא אחר. לא צריך להתעלם מזה. ואם משפט המצב הוא ארוך, האם אז תשים לפניו פסיק?

הא' בלאו: האם יהיה הבדל בין משפט מחובר ארוך לבין משפט מצב ארוך? לא יהיה הבדל. אז מה רוצים מאתנו?

הא' ייבין: ההבדלים בין הצעת התש"ן להצעת התשנ"א בסעיף הזה מבליטים את שהרגשנו כבר קודם כשדיברנו על לזואי מצמצם ולא מצמצם. הנוסח של התש"ן הוא הרבה יותר מדויק ומדעי מאשר הנוסח של התשנ"א. עולה בדעתי עכשיו, שאולי יש מקום לשני נוסחים: נוסח אחד בשביל הבלשן ונוסח שני בשביל מורה סתם או אפילו עורך שאיננו בקיא במושגי הבלשנות.

הא' בר-אשר: אתה מציע לקיים את שתי הנוסחאות?

הא' ייבין: אני לא מציע שום דבר. אני אומר שעלינו להחליט אם הכללים מיועדים לאנשים היודעים היטב תחביר או לאנשים רגילים. אני בטוח, למשל, שאם ניתן את הכללים ביד כל מסיים תיכון או סטודנט מתחיל באוניברסיטה, הוא לא ידע שבמשפט "יועף מעל איילת השחר ומחתת אש בידו" יש משפט מצב. אין שום ספק שזה לא יעלה בדעתו.

הא' טנא: אני חושב שרצוי לקיים את שני הנוסחים. הם עונים על צרכים שונים ופונים לשני מיני ציבור. יש לפעמים נוסח למורה ונוסח לתלמיד.

הא' בן-חיים: במשפט "ילדים רבים הלכו היום לבתי-ספר ותרמיליהם האדומים על

שכמם" יבוא פסיק או לא? בחרתי בכוונה משפט מצב שמני, שאין בו פועל. זוהי שאלה אישית. אני מתלבט בפסיק משפטים כאלה ואני מבקש שהאקדמיה תחליט על כך. ושאלה שנייה: כללי הפסיק מבוססים על מבנה המשפט, משפטים מאוחים, משפטים מורכבים וכדומה. עניין המצב הוא במישור אחר, ברמה אחרת של ניתוח. זו כבר שאלה של תוכן.

הא' אור: אני מתנגד לכך שלא ישימו פסיק לפני תיאור מצב. בשבילי תיאור מצב הוא פסוקית מאוחה, כמו כל פסוקית מאוחה אחרת. אם לא יבוא וי"ו החיבור לפני תיאור המצב בכלל לא נהיה מסוגלים להבחין בתוך המשפט הרחב יותר היכן מתחיל תיאור המצב הזה. הפסיק הוא אלמנט חשוב מאוד בתוך המשפט כולו, כדי להבחין בין עיקר המשפט לבין תיאור המצב.

חבל שאנו מאריכים בדיון על שני הנוסחים להצעה, על חשבון הדיון בתכנים עצמם: האם אנחנו רוצים שיבוא פסיק לפני תיאור המצב? האם אנחנו רוצים שיבוא פסיק גם לפני פסוקית קצרה כמו בדוגמאות 10-11? אני בעד פסיק בכל מקום.

הא' אורנן: תיאור המצב – או לזואי המצב – איננו כשאר התיאורים. הסימן הפורמלי לכך הוא שאין תלות בין הזמן שלו ובין הזמן של המשפט החיצוני. זהו סימן ההיכר העיקרי, וקודם כול צריכים להבחין בין זה ובין משפט מאוחה סתם. אם תאמר "הוא עבר והתרמיל היה בידו" אין זה משפט מצב. לעומת זאת אם תאמר "הוא עבר והתרמיל בידו ורובה על שכמו" – זה משפט מצב. מדוע? משום שתיאור המצב בא כאן בצורת הבינוני, צורת ההווה. פרופ' בן-חיים, אתה רוצה להתייחס לתכנים, אני חושב שכדאי לנו להכיר בכך שהתחביר הוא דבר פורמלי. אנחנו מרוויחים הרבה מאוד על-ידי ניסוח פורמלי של תחביר בלא ניסוח של תכנים. כל הבלשנות המודרנית עומדת על כך.

וסוף סוף, הסיבה המרכזית להשמטת הפסיק במשפט מאוחה היא שהמשפט השני קצר. זה הדבר המרכזי. רק אחר-כך נאמר בהצעה "ובייחוד אם הוא משפט מצב". אם המשפט קצר ויש לפניו וי"ו החיבור לא יבוא פסיק. אינני רוצה לקבוע בשביל הכותב מהו משפט קצר: אחד יחליט שמשפט קצר הוא בן שתי מילים, ואחר יחליט שגם משפט בן שלוש מילים הוא קצר. זה עניין שנתון בידי הכותב והמפסק. אבל חייבים להבחין בין סתם איחוי של משפט אחר משפט, ובין מקרה של תיאור מצב.

הא' בלאו: אני רוצה למקד שוב את הדיון במה שאמרתי קודם. מאחר שלפני פסוקית אין מטילים פסיק, הרי אין הבדל אם מדובר פה בפסוקית מצב או במשפט מאוחה של מצב. בין כך ובין כך לא צריך לבוא פסיק. ובכן, מדוע להזכיר את משפט המצב במיוחד?

הא' סיוון: בכללים האלה יש חיסרון, והוא שהם מביאים יותר מדי דוגמאות מן התנ"ך ומלשון חכמים. חלילה לי להתנגד לדוגמאות מן התנ"ך, אבל הפרופורציה פה אינה נכונה. הלוא אנחנו עוסקים בחומר לימודי. אנשים מתלבטים בפסיק של משפטים מן החיים, ולכן

צריך לתת דוגמאות רבות מן הספרות ומן העיתונות. בתנ"ך אין פיסוק, בלשון חכמים אין פיסוק. יבואו התלמידים ויאמרו לך שבתנ"ך אין פסיקים! לדעתי יש לשנות שינוי גמור ולהביא הרבה יותר דוגמאות מעשיות של דורנו.

הא' גולדנברג: אני מסכים להערתו של הא' סיוון בעניין המשפטים שהובאו פה לדוגמה. בוודאי רצוי להביא משפטים שהם חלק מהמשפטים שהכותב מתבקש לפסק. נדמה לי שניסוח הדוגמאות בהצעה הזאת היה בעקבות כללי הפיסוק הקודמים. זה לא אחד מן החידושים שהובאו עתה.

לעניין הסעיף הזה, ראוי להזכיר שאנחנו עוסקים כאן בניסוח הכללים ולא בהוראת תחביר. הסעיף הזה עוסק במשפטים מאוחים, ומשפטי מצב אינם מאוחים. יש מקום להסביר את הדבר בחומר לימודי דידקטי, ולא דווקא בניסוח כללי הפיסוק. ייתכן שהמחלוקת בינינו איננה לשונית אלא מחלוקת בהבנת מגמתם של כללי הפיסוק. אני מציע לעסוק בסעיף הזה במשפטים מאוחים, ואת עניין משפטי המצב להסביר במקום אחר.

הא' טנא: אני מצטרף לתמיכה שהביע הא' גולדנברג בהערתו החשובה של הא' סיוון. לגופו של הסעיף אני מציע, שאת המילים מנוסח התש"ן "ובייחוד אם הוא משפט מצב לא יבוא פסיק לפני הו"ו" נביא כהערה הפותחת במילים "ואין צריך לומר". בסוף נפנה את הקורא אל הסעיף שהזכיר הא' בלאו ("לפני פסוקית יבוא פסיק אך לא אחריה"). על-ידי זה נקל על המעיין ונעמיד סעיף העונה על הצרכים האחרים.

הא' ברוידא: כל ההנמקה כאן היא פרובלמטית, בעיקר בגלל הדוגמאות. בעקבות הדברים הנכונים שנאמרו כאן אני מציע שיהיה ניסוח מחדש של כל הדוגמאות, והמשפטים יילקחו גם מהספרות וגם מהעיתונות של זמננו, כדי להדגים את האפשרויות השונות. יש קושי גם בפתיחה "פסיק יבוא תמיד בין משפטים מאוחים". המילה תמיד מכבידה מאוד, מפני שלפחות בכמה מן הדוגמאות המובאות פה אפשר להראות שבהחלט לא תמיד, ואפשר בהחלט גם בלי פסיק. למשל, במשפט "ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים" אפשר שלא לשים פסיקים. המילה גם ממלאת את מקומם. ויש עוד דוגמאות שאינן מבארות ואינן מבהירות את הכלל. אני מציע לשנות את הדוגמאות ובהתאם לזה גם לנסח.

הא' בראשר: אני חושב שדבר אחד כבר מקובל בדיון הזה: המזכירות המדעית תוסיף דוגמאות מן העברית החדשה והמדוברת. זה דבר מובן מאליו; אפשר אפילו לבחור משפטים ממקומונים שכונתיים.

הא' אלדר: אני מציע לקבל את הפתיחה של הסעיף "פסיק יבוא תמיד בין משפטים מאוחים". בגלל ייחודם של משפטי המצב נוסף רק הערה כזאת: "למשפטי מצב המקושרים בו"ו החיבור, ראה סעיף 11". בסעיף 11, הדין בפסוקיות משועבדות, יבואו שני המשפטים האלה בדוגמאות, כי בנוסח הנוכחי אין בדוגמאות משפטי מצב.

אם אדם ייתקל במשפט מצב ואינו בלשן הוא יפנה אל הסעיף העוסק במשפטים מאוחים, ושם ימצא את ההפניה לסעיף המתאים. על ידי כך יצאנו ידי חובת הדקדוק וידי חובת הקהל. אפשר להוסיף גם נספח ובו כמה הערות תאורטיות, אבל אין להן מקום בגוף הכללים.

הא' פורת: משפטי המצב, ומשפטים שעשויים כמתכונתם, אהובים עליי מאוד בכתיבה שלי. בדרך כלל אולי אין מקום לפסיק לפני משפט מצב, מן הטעם שהזכיר הא' אורגן, שמן המבנה המיוחד שלו, מן המעבר לבינוני או למשפט בלי פועל ברור שהכוונה למשפט מצב. ובכל זאת יש משפטי מצב שמתבקש בהם פסיק. אין צורך בפסיק, למשל, במשפט "גלית הלך בצעדים של שמונה מטרים ונושא הצינה הולך לפניו". אבל אם אומר "אחימן הלך בצעדים של חמישה מטרים, ויש לי הלך בצעדים של שישה מטרים, וגלית הלך בצעדים של שמונה מטרים, ונושאי הצינות הולכים לפניהם" – אולי יתבקש לי פסיק. יש פה משפט מאוחה ובסופו משפט מצב החל על כל המשפטים שבו. לכן נראה לי שאי-אפשר להכליל, ומוטב שלא לקבוע מסמרות בעניין הזה.

מלבד זה יש משפטים ומאמרים מוסגרים שעשויים במתכונת משפטי מצב, כגון מה שנאמר: "ויקח העבד את רבקה וילך ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב ויצא יצחק לשוח בשדה וגו'" (בראשית כד, סב) – הרי שבכגון זה יכולה להתבקש אתנחתה, ואין לקפוץ ולהחליט שאין כאן מקום לפיסוק.

הא' אלדר: אני מציע שלא נדון היום בשאלת הפסיק לפני תיאור המצב. אולי נדחה את הסוגיה הזו לשעת הדיון בסעיף 11.

הא' בר-אשר: לפי דעתי הדברים ברורים דיים. עומדות לפנינו שתי שאלות. השאלה האחת היא בתחילת סעיף 9: יש נוסח ארוך בהצעת התש"ן ונוסח קצר בהצעת התשנ"א. שאלה שנייה היא פרשת לוואי המצב שהיה לפסוק מצב והגיע לדרגה של משפט מצב. יש היסטוריה ארוכה לגלגולי שמה של יחידה תחבירית זו. ניגש אפוא לסיכום העניין. נניח בינתיים את שאלת פסוקי המצב ונדון בשאלת הנוסח של תחילת הסעיף.

הא' אורגן: אני רוצה להציע הצעה אחרת, גם היא ברוח הדיון. יש אי-נוחות בניסוח הצעת התשנ"א, ומתקבלת ההרגשה שנאמר בה דבר ואחר-כך המנסח חוזר בו ואומר דברים אחרים. בהתחלה כתוב "פסיק יבוא תמיד בין משפטים מאוחים", ואז באות דוגמאות ומתקבל הרושם שהכלל הוא מוחלט. אך בהמשך כתוב: "אבל אם המשפטים מחוברים בוי"ו והמשפט השני קצר אפשר להשמיט את הפסיק". הרי גם אלו הם משפטים מאוחים, ולמה נאמר קודם תמיד?

אני מציע לקבל את החלק הראשון של הצעת התש"ן: "פסיק יבוא תמיד בין משפטים מאוחים כשאין ביניהם מילת חיבור" – כאן זה אכן תמיד – "ובדרך כלל יבוא פסיק ביניהם גם לפני מילת חיבור". בזה אני מסתפק. העירו כאן אל נכון שאין צורך בפירוט הנוסף שהיה בהצעת התש"ן ("בין של הוספה, בין של בררה, בין של ניגוד"). בניסוח כזה איננו חוטאים לקורא התמים שיקרא את המחצית הראשונה של הכלל ולא יקרא את סופו. כאן אתה אומר באמת מתי "תמיד" ומתי לא "תמיד".

הא' בר-אשר: אם כן יש לנו שתי הצעות. ההצעה של התשנ"א אומרת: "פסיק יבוא תמיד בין משפטים מאוחים"; ההצעה של התש"ן אומרת: "פסיק יבוא תמיד בין משפטים מאוחים כשאין ביניהם מילת חיבור, ובדרך כלל יבוא פסיק ביניהם גם לפני מילת חיבור".

הא' גולדנברג: אני מציע וריאציה של ההצעה הראשונה: "פסיק יבוא בין משפטים מאוחים". יש להשתדל להמעיט במילה תמיד.

הא' אורנן: כשאין מילת חיבור יבוא תמיד פסיק. למה אתה משתמט מדבר כזה, מפקיר אותי? אני מציע לך לחזור בכך ולהסתפק בשתי ההצעות.

הא' בר-אשר: הא' גולדנברג, אתה חוזר בכך או אינך חוזר?

הא' גולדנברג: אינני חוזר בי.

הא' בר-אשר: תחילה נאחד את שתי הוריאציות של הצעת התשנ"א ונצביע על הצעה זו לעומת הצעת התש"ן.

הצבעה

- בעד נוסח התש"ן – 10
- בעד נוסח התשנ"א (ואחר-כך גידון במילה תמיד) – 10

הא' בר-אשר: בגלל התיקו אנחנו חוזרים על ההצבעה והפעם אני פותח במאי דסליק מיניה. נצביע תחילה על הצעת התשנ"א ואחר-כך נראה אם מקיימים בה את המילה תמיד.

הא' גולדנברג: נשמיט את המילה תמיד. נראה לי שכולם מסכימים שאין לה מקום בנוסח התשנ"א.

הא' בר-אשר: אני מסכים. נעזוב את תמיד.

הצבעה

- בעד נוסח התשנ"א, בלא המילה תמיד - 12
 בעד נוסח התש"ן - 9

נתקבל נוסח התשנ"א (בלא המילה "תמיד"): "פסיק יבוא בין משפטים מאוחים".

הא' בר-אשר: עכשיו נדון בלוואי המצב. שמענו את הצעותיהם של הא' אלדר, אזר וטנא. לפי דעתי ההבדלים אינם כל כך גדולים. אני מבקש שבעלי הצעות יציגו אותן שוב בקיצור לפני ההצבעה.

הא' אזר: אני מציע להביא את עניין תיאור המצב במסגרת התיאורים, ולהפנות בסעיף שלנו לשם.

הא' אלדר: אני מציע לא לכלול בסעיף שלנו משפטים שיש בהם משפטי מצב, אבל להעיר הערה: "למשפטי מצב, ראה סעיף 11". בסעיף 11 נכלול את שני משפטי המצב שהובאו בהצעת התש"ן.

הא' טנא: הנוסח שבהצעת התש"ן יבוא בהערה בסוף הסעיף ויפתח במילים "ואין צריך לומר". אחר-כך יכתב בסוגריים "למשפטי מצב ראה סעיף 11", כהצעת הא' אלדר.

הא' בלאו: נראה לי שאיש לא יתנגד לשלוש ההצעות האלה. אבל אין הן הצעות לכללי הפיסוק, אלא הצעות ניסוח של הכללים למטרות דידקטיות. יש לזה חשיבות גדולה, אבל אין תפקידנו לעסוק בזה.

אני מציע ששלוש ההצעות האלה, שבאמת יש הרבה מן המשותף ביניהן, יועברו למזכירות המדעית. ובכל ניסוח שהוא, בניסוח המדעי או בניסוח לבתי הספר, יוסדרו הדברים כראוי לאותו הניסוח.

הא' בר-אשר: ומשפטי המצב ימצאו את מקומם בסעיף 11 עם הפניה לסעיף 9?

הא' בלאו: כן, כמובן. אם הניסוח יהיה לרמה נמוכה, תהיה גם הפניה מן המשפטים המאוחים אל הפסוקיות. בזאת לא החלטנו אם יבוא פסיק לפני תיאור המצב. ההחלטה שתתקבל בנוגע לפסיק לפני הפסוקיות תחול גם על פסוקי המצב.

הא' ייבין: בנוסח התשנ"א כתוב אחרי דוגמה 9 "אבל אם המשפטים מחוברים בו"ו המשפט השני קצר, אפשר להשמיט את הפסיק". משפט זה ודאי צריך לבוא. אולי נוסף לזה את עניין משפטי המצב וננסח: "אבל אם המשפטים מחוברים בו"ו והמשפט השני קצר, ובייחוד אם הוא משפט מצב, אפשר להשמיט את הפסיק".

הא' בלאו: יש בכך בעיה, ובגללה הוצע להעביר את עניין משפטי המצב להערה. הבעיה היא לפי איזו שיטה אנחנו הולכים. רוב המחברים חושבים שמשפטי המצב הם מבחינה היסטורית מעבך מן המשפט המאוחד אל הפסוקית. אם אנחנו מנתחים את המשפטים האלה ניתוח סינכרוני, זה משפט משועבד לכל הדעות. אם נביא משפט כזה כאן, נהיה לפי אחת השיטות מן המתמיהים. לכן לא כדאי להזכיר בגוף הכלל את משפטי המצב.

הצבעה

- בעד ההצעה להזכיר את עניין לוואי המצב בגוף סעיף 9 – 3
 בעד ההצעה להעביר את עניין לוואי המצב לסעיף 11 ולהפנות בסעיף 9 לשם – 15

הא' בלאו: אני מסכים להפניה זאת, אלא שאני מציע שההפניה הזאת לא תיעשה בנוסח הרשמי או בנוסח המדעי שאנחנו נוציא, אלא בנוסח מסוים שיהיה מופנה לבתי-הספר.

הא' אורנן: ההצעה לקבוע שני ניסוחים היא הצעה חדשה לגמרי! כשקיבלנו על עצמנו לדרון בכללי הפיסוק בוועדה לא ביקשו מאתנו להכין שתי הצעות.

הא' בלאו: אין זו הצעה. זה הנוהג. כך עשינו בכללי הקמץ, כך בכללי הצירי.

הא' אלדר: פרופ' בלאו אמר מה שאמר. כנשיא האקדמיה הוא יוכל להוציא שני ניסוחים אם הוא רוצה, ואין צורך שנצביע על כך במליאה. למעשה מה שמציע פרופ' בלאו זה להשמיט את כל הסיפה על משפטי המצב. זו משמעות הצעתו.

הא' בלאו: זה לא מדויק. לפי ההחלטה שקיבלנו בהצבעה האחרונה אין לי זכות להשמיט את עניין משפטי המצב באיזה נוסח שהוא, כי זאת היא החלטת המליאה ואני חייב לקבלה. אני מבקש שיוחלט שבהחלטות המקוצרות שאנחנו מוציאים לא יוזכר עניין זה, והוא יוזכר בניסוח לבתי-הספר.

הא' אורנן: דבר כזה לא ייעשה. לא ייתכן שבתוך הדיון על גופם של הכללים נחליט פתאום החלטה מסוג אחר, הנוגעת לדרכי עריכתה. לו היה הדבר בידנו הייתי אומר שהאקדמיה צריכה להחליט על הנוסח הארוך והמפורט. אחר-כך יבוא מי שיבוא – האקדמיה עצמה, או המזכירות המדעית, או איזה מורה מוצלח – וינסח את הכללים ניסוח קצר שלא יפגע ברוח הדברים. אבל שנשב כאן במליאה הנכבדה הזאת ונעשה ניסוחים קצרים כדי שאחר-כך מישהו יפרט את הדברים בנוסח ארוך – זה דבר שאין הדעת סובלת. אני חוזר ואומר: לא ייתכן! ישבה ועדת פיסוק בהרשאה ברורה ובמטלה מוגדרת, והיא לנסח כללי פיסוק. לא לבתי-ספר ולא למישהו אחר, אלא כללי פיסוק של הלשון העברית.

זהו הדבר שנעשה ואנחנו דנים רק בו. ברור לי שאחר כך אפשר יהיה לקצר את הכללים או לפרש אותם או להחליף דוגמאות בנוסחים שאינם בגדר נוסחים רשמיים. אבן-שושן עשה ניסוחים כאלה במילון שלו בנוגע לכללי הכתיב ולכללי הפיסוק. בצה"ל עשו דברים כאלה, והם שונים ממה שאנחנו עשינו מאחר שהם אינם שמים לב למה שאנחנו אומרים. מחברים של ספרי לימוד עושים את הדברים האלה. אנחנו באנו הנה כדי ליצור נוסח קצר לבתי-ספר ויבוא אדם אחר להכין נוסח ארוך שיהיה יותר מפורט? זה נראה לי בלתי הגיוני לחלוטין.

הא' גולדנברג: יש דבר אחד משותף להצעה של אלדר ואזר ולהצעה של בלאו (וואולי גם לזו של טנא), והוא שמקומו של משפט המצב איננו בין המשפטים המאוחים. נותרה אפוא השאלה אם להוסיף כאן אזכור למשפטי המצב או לא, וזו שאלה פחות חשובה. מי שרוצה להוסיף, חשוב שהדבר יהיה לנוחות המעיין, ומי שאיננו רוצה להוסיף, רוצה לשמור על המתכונת הסיסטמטית. אין כאן מחלוקת עקרונית אלא רק רצון שלא יבוא אדם לחשוד בחברי האקדמיה שאינם יודעים להבחין בין משפטים מאוחים למשפטי מצב. אני מציע שהעניין הזה יידון כשנגיע למשפט המורכב.

הא' בר-אשר: יותר לי לסכם: ברוב של 15 קולות הוצא מכאן עניין תיאור המצב והועבר לסעיף 11, ואילו בסעיף 9 תבוא הפניה אל סעיף 11. הא' בלאו, האם אתה עומד עדיין על כך שנצביע על הצעתך? אני מציע לך לוותר על כך.

הא' בלאו: מדוע? אני מוכן להיות לבדי. אין בזה שום סיכון. הצעתך היא להחליט שאין צורך להזכיר את עניין תיאור המצב בכל הנוסחים, אלא רק בנוסח אשר יהיה מכון לאנשים שעשויים לטעות בין פסוקית רגילה לבין פסוקית מצב.

הגב' בהט: אני חוששת שיש פה אי-הבנה. כמעט כל ההחלטות בענייני דקדוק שהתפרסמו בזיכרונות האקדמיה נתפרסמו אחר-כך גם בניסוח לבתי-הספר או בחוברות לשוננו לעם, בניסוח יותר קל ועם הרבה יותר דוגמאות בשביל הקהל הרחב. כך נעשה בכללי הכתיב ובכללי הפיסוק הקודמים, וכך גם בכללי הקמץ ובכללי הצירי.

הא' בר-אשר: הנוסח המחייב הוא החלטות האקדמיה וזיכרונותיה. לבתי-הספר יש ניסוחים מבארים של כל החלטות: בענייני ניקוד, בענייני כתיב ובכל תחום אחר.

הא' בלאו: פה יש מצב אחר. במליאת האקדמיה נתקבל ניסוח ארוך ומבואר, ועכשיו האקדמיה קשורה לניסוח הזה וחייבת להזכיר את תיאור המצב בכל הנוסחים, אלא אם נתקבל הצעתי שהזכרה תהיה רק באחד הנוסחים.

הא' בר-אשר: האקדמיה הצרפתית שהוקמה ב-1634 רצתה לכתוב דקדוק ללשון

הצרפתית, ובכל פעם הגיעה למסקנה שאם תוטל המשימה על ועדה של חמישה אנשים – וקל וחומר אם יוטל על מליאת האקדמיה – הדקדוק לא ייכתב. בכל פעם הטילה האקדמיה את כתיבת הדקדוק על אדם אחד. כל מעשה שיוצא מתחת ידי הרבים הוא מעשה טלאים. יש טלאים שנראים מבחוץ, ויש טלאים שנראים מבפנים. יש ספרים שאני אומר שההבדל ביניהם דומה להבדל בין חייט ל-tailleur (בערבית של צפון-אפריקה). חייט תופר בגדים מקומיים, tailleur תופר בגדים צרפתיים, וההבדל הוא שאצל האחד התפרים נראים מבחוץ ואצל האחר התפרים נראים מבפנים... בכל החלטה שמחליטה המליאה יש פשרות, ולפעמים פשרות מצחיקות. אני יכול להביא דוגמאות לכך גם מהחלטות שנתקבלו באותה ישיבה עצמה, לא רק מהחלטות בישיבות הרחוקות זו מזו חודשיים או שנתיים. כיוון שפרופ' בלאו עומד על דעתו, תיערך הצבעה.

הצבעה

- בעד הצעתו של הא' בלאו שההפניה לסעיף 11 לא תיכלל בכל הנוסחים – 1
נגד – 5

הצעת הא' בלאו לא נתקבלה.

הא' בראשון: אני פותח את הדיון בסעיף משנה ב של סעיף 9, שעניינו משפטים מאוחים המעמידים מחזורת.

ב. משפטים מאוחים המעמידים מחזורת – לעולם יבוא פסיק ביניהם, גם אם יש לפנייהם מילת חיבור.

כגון:

(12) יען אשר הרימותיך מתוך העם, ואתנך נגיד על עמי ישראל, ואקרע את הממלכה מבית דויד ואתנה לך, ולא היית כעבדי דויד, אשר שמר מצוותי ואשר הלך אחריי בכל לבבו לעשות רק הישר בעיניי, ותרע לעשות מכל אשר היו לפניך ותלך ותעשה לך אלוהים אחרים ומסכות להכעיסני ואותי השלכת אחרי גווד – לכן הנני מביא רעה אל בית ירבעם.

[לפני הסיפה של המחזורת בא קו מפריד; ראה §18, ג.]

הא' יהלום: כל העניין הזה מיותר בנוסח התשנ"א, שהרי כבר החלטנו: "פסיק יבוא בין משפטים מאוחים" ומה רבותא יש במחזורת?

הא' בלאו: הכוונה היא להוציא ממה שנאמר קודם שאפשר להשמיט את הפסיק בין משפטים המחוברים בוי"ו החיבור. צריך לתקן קצת את הניסוח ולנסח: "משפטים מאוחים המעמידים מחזורת – לעולם יבוא פסיק ביניהם, אפילו הם מחוברים בוי"ו החיבור".

הא' אורנן: בנוסח התש"ן היה לזה מקום, שהרי שם הייתה הבדלה בין מקרה שיש מילת חיבור למקרה שאין מילת חיבור בין המשפטים המאוחים. זה ממש טלאי. כשעושים דברים לסירוגין ולמקוטעים – זאת התוצאה.

הא' בלאו: כשמקבלים מסמך מלא שגיאות – זו התוצאה.

הא' אורנן: אמרת את זה לוועד הדקדוק ונכשלת בכך.

הא' בלאו: אבל לא עשיתי סקנדל. [ליו"ר:] אני לא חייב לשתוק. הוא מעיר כל הזמן הערות ואתה אינך משתיק אותו.

הא' אורנן: אני מעיר את ההערות ואתה עושה את המעשים.

הא' בריאשר: הא' אורנן, ביקשתי ואני חוזר ומבקש ממך לחדול מן הדברים הללו.

הא' אורנן: אני מגיב. אתה יודע, זו דרכי, אני מגיב. אם יש פה דבר הבל שנאמר כלפיי, אני אענה לו.

הא' בריאשר: אני מבקש ממך, חוזר בך ואל תאמר "דבר הבל". אלו מילים לא פרוטוקוליות. אני מוחק את המילים האלה.

הא' אורנן: אתה לא מוחק, מה שאמרתי – אמרתי. כל הישיבה איננה על פי הנוהל. זה הדבר העיקרי, ואותו אתה מסרב לראות. אתה לא יכול לומר לי שאחזור מדבריי. אני לא חוזר בי משום דבר. תעניש אותי, נראה אותך.

הא' בריאשר: אל תאיים עליי. אני מציע לך לא לאיים על איש. מה זה "תעניש אותי"? הכול מתנהל כסדרו.

הא' פורת: תרשו לי לספר לכם סיפור. מורה אחד שהיה לנו בבית-הספר התיכון סיפר לנו על המורה שלו למתמטיקה שהיה מתעצל לכתוב על הלוח, ולכן היה כותב באוויר: "אם A פה B פה, איפה C?" וכל הכיתה הייתה צועקת "שם!"
זו בקירוב הרגשתי עכשיו – כולנו צועקים "שם". אבל על מה אנחנו מדברים קצת קשה לי להבין. יש כאן סעיף האומר שפסיק יבוא תמיד בין משפטים מאוחים. עכשיו בא משפט שאומר: "משפטים מאוחים המעמידים מחזורת – לעולם יבוא פסיק ביניהם גם אם יש לפניהם מילת חיבור. היכן נזכרה פה מילת חיבור כל עיקר? רק בנוסח התש"ן נאמר: "ובדרך כלל יבוא פסיק ביניהם גם לפני מילת חיבור כלשהי", ושם יש מקום למשפט הזה.

הא' בראשון: אם כן, מדברייך יוצא שעלינו למחוק את הסעיף הזה.

הא' אור: הואיל וקיבלנו החלטה לגבי סעיף 9 שנאמר בה "פסיק יבוא בין משפטים מאוחים", לא יותר ולא פחות, אני מציע למחוק את כל מה שבא אחרי דוגמה 9 (היינו למחוק את ההסתייגות הבאה אחרי דוגמה זו, את דוגמות 10-11 ואת סעיף ב כולו).

הא' אורנן: צורת קבלת ההחלטה פה הייתה לא נכונה, בכך שחשבנו שאפשר לדון בפרטים בלי לראות את הכלל. סעיף 9 צריך להידון כאחת. צריך לקרוא את כולו מתחילתו עד סופו, לראות מה מחייב הסיום לגבי ההתחלה, ואז אפשר להציע הצעות. מכיוון שזו משימה די כבדה, אני מציע שנדחה את הדיון בסעיף 9 כולו מתחילתו לישיבה הבאה. החברים כבר עייפים ואינם יכולים לדון ביישוב הדעת. ראו מה שיצא כבר עכשיו, באיזו מבוכה אנחנו נמצאים. נותרו עוד 10 דקות עד השעה שש. בזמן הקצר הזה אי-אפשר לנו לקבל החלטה נבונה. כללי הפיסוק נידונים פעם בעשרות שנים. החלטה חפוזה תהיה בכייה לדורות.

הא' ייבין: אני חושב שאין למחוק את החלק השני של סעיף א (המתחיל אחרי דוגמה 9). אמנם מחקנו את המילה תמיד וניסחנו "פסיק יבוא בין משפטים מאוחים", אבל גם מניסוח זה משתמע שצריכים פסיק. ההסתייגות המפורשת שכאשר המשפטים קצרים לא יבוא פסיק – דרושה בהחלט.

אין לי עמדה ברורה בשאלת הצורך בסעיף ב העוסק בעניין המחזורת. אבל אני רוצה להגיד שהסעיף עצמו אינו ברור כלי-כך. יש פה הרבה משפטים, לפני חלק מהם יש פסיק ולפני אחרים אין, ואינני יודע מהו קנה-המידה. למשל: "ואקרע את הממלכה מבית דוד ואתנה לך" למה אין פסיק אחרי המילים "מבית דוד"? גם בהמשך הדוגמה חסרים עוד פסיקים.

הא' טנא: אני רוצה להבין: הצבענו על סעיף 9א עד סופו. מה הטעם לבוא עכשיו ולומר שרוצים להוציא ממנו את הסיפה שלו? אני חושב שבסעיף 9א אסור עכשיו לגעת. לגבי סעיף 9ב, אני מתכוון לדון בזה בישיבה הבאה...

הא' בלאו: אני רוצה להציע הצעה בעקבות דברי הא' יהלום ובמיתון מסוים של דברי הא' אור. אני מציע להשמיט את סעיף 9ב בלבד.

הא' פורת: אחזק את ההצעה של הא' בלאו: אין צורך כלל להזכיר את המחזורת. הרי כבר נאמר שפסיק יבוא בין משפטים מאוחים – והלאו יש לנו פה משפטים מאוחים. האם דוגמה מס' 1 אינה בגדר מחזורת? (ציפור לא צייץ, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו 'קדוש', הים לא נזדעזע, הבריות לא דיברו, אלא העולם שותק ומחריש").

הגב' בהט: אין זו מחזורת. מחזורת חוזרת אל ההתחלה.

הא' פורת: אבל אינני רואה כל הבדל לעניין הפיסוק.

הא' אלדר: אפשר להוסיף בתחילת סעיף א בסוגריים "כולל מחזורת" ולהביא את הדוגמה למחזורת בסוף הדוגמאות, לאחר דוגמה 9.

הא' בר-אשר: אם נחליט להשאיר את סעיף 9ב, גם לי יש הצעה. די שנאמר "משפטים מאוחים המעמידים מחזורת – לעולם יבוא פסיק ביניהם". בלי שום תוספת. ובמה זה שונה מסעיף 9א? בסעיף 9א ויתרנו על המילה תמיד, ופה אנו אומרים לעולם, כלומר תמיד.

הא' אורנן: הרשה לי לומר לך שההצעה שלי מרחיקת לכת עוד יותר: להפסיק את הישיבה...

הא' בר-אשר: שמעתי את הצעתו של אורנן ונצביע עליה ראשונה. ההצעה של אורנן היא להפסיק את הדיון כולו ולשוב לדון בסעיף 9 בישיבה הבאה.

הא' אורנן: אני אומר שניפגש שנית ונחליט לאחר שהחברים יעכלו את החומר ששמעו פה, ולא נחליט על רגל אחת מתוך לחץ. אני מציע להפסיק את הישיבה באמצע הדיון על סעיף 9 ולא לסיימו.

הא' בלאו: האם נתחיל לדון בסעיף 9ב או שנתחיל שוב לדון בסעיף 9א?

הא' אורנן: אני מציע שנדון בסעיף 9.

הא' בלאו: זה לא נראה לי כלל. הצבעה שהייתה במליאה תבוטל.

הא' גולדנברג: הצעתי מרחיקת לכת עוד יותר. אני מציע לחדול מכאן ואילך מהערות פרוצדורליות לשעבר ולהווה ולעתיד, ולעסוק אך ורק בכללי הפיסוק. אני חושב שאין צורך להצביע על זה, זה דבר מתבקש מאליו.

הא' בר-אשר: איש אינו מציע לבטל את ההצבעה על סעיף 9א. כל מי שיש לו הצעה מתבקש לנסח אותה שנית לקראת ההצבעה.

הא' אור: כשדובר על סעיף 9א לא הבאנו בחשבון את ההסתייגות שבסופו (לאחר דוגמה 9). זה לא היה כלול. הנוסח שהובא לפנינו להצבעה היה רק החלק הראשון.

הא' בר-אשר: הצעתך היא אפוא להשמיט את 9ב ולהשמיט את ההסתייגות ואת שני המשפטים האחרונים של 9א. ההצעה השנייה היא הצעתו של הא' בלאו להשמיט רק את סעיף 9ב.

הא' בלאו: כן, ולהזכיר את עניין המחזורת בסוגריים בסעיף 9א, לא לעשות מזה עניין מיוחד.

הא' פורת: יש לי הרהורי כפירה בעצם סמכותנו לחייב לשים פסיק בין משפטים מאוחים בו"ו. אין אנחנו רשאים אלא לומר שאפשר לתת פסיק ביניהם.

הא' בר-אשר: הצעה אחת היא לקיים את סעיף 9ב; יש הצעה להשמיט אותו; ויש הצעה להשמיט גם את שני המשפטים האחרונים של סעיף 9א או לשנות את הניסוח שאחרי דוגמה 9.

הא' אבנר: רוב ההצעות משמען שאנו חוזרים בנו מן החלטה על 9א, בין שמדובר בהשמטת שני משפטים או בשינוי נוסחם, ובין שמדובר באזכור עניין הפרידה (המחזורת) בתוך סעיף 9א. בעצם רק הצעה אחת היא לגיטימית מבחינת אי הנגיעה ב-9א, והיא השמטת סעיף 9ב.

בנקודה זו אני מציע שלא להכריע ולהשאיר את הדיון לישיבה הבאה. אנחנו עלולים כאן, מתוך נימוקים פורמליים שביקשו מאתנו לא להזדקק להם, לקבל החלטה שאחר כך אולי כולנו נלין על חלק אחד ועל חלק אחר שבה. למה לנו?

הא' בר-אשר: הא' בלאו, אתה עומד על כך שנצביע עכשיו?

הא' בלאו: כן.

הא' בר-אשר: האם הא' אור עומד על ההצבעה עכשיו?

הא' אור: לא.

הא' בר-אשר: אם כך נצביע על השאלה אם להמשיך את הדיון.

הצבעה

8	-	בעד ההצעה להפסיק את הדיון בסעיף 9ב ולדחותו לישיבה הבאה
9	-	בעד המשך הדיון עכשיו
10	-	בעד השמטת סעיף 9ב

הא' אלדר: לפני שאנחנו ממשיכים בהצבעה, רצוני להעיר: ההצעה שלי ושל הא' בלאו היא להוסיף בסוגריים בסעיף 9 את המילים "כולל משפטים מאוחים המעמידים מחזורת". אני נגד השמטת עניין המחזורת, אבל עם זאת אני גם לא בעד סעיף נפרד. הצעתנו היא פשוט הצעת פשרה.

הא' אורנן: זהו שינוי של סעיף 9א, שהסכמנו שאסור לגעת בו.

הא' בר-אשר: לא, זה לא שינוי.

הא' אורנן: אם להוסיף, אני מציע להוסיף את כל נוסח הסעיף בהצעת התש"ן: "פסיק יבוא בין משפטים מאוחים כשאינן ביניהם מילת חיבור וכו'". אני רוצה רק להוסיף... למה לא?

המשך ההצבעה

נגד השמטת סעיף 39 - 3

הא' בר-אשר: הושמט הסעיף. לפי דעתי הושמט כליל. לאחר שהושמט, רוצה הא' אלדר להציע הצעת פשרה. וכאן אני מציע, לאחר שהושמט הסעיף, להטיל על המזכיר המדעי לנסח את התוספת הזאת בסעיף א בתיאום עם הא' אורנן. הא' אלדר, האם הצעת הפשרה הזאת מקובלת עליך?

הא' אלדר: אני מוכרח להגיד לך שלפי דעתי היה פגם בניהול ההצבעה. חלק מן האנשים שהצביעו בעד השמטת הסעיף ידעו שתבוא הצעה נוספת שתאפשר להם להחזיר אותו בדרכי עקיפין. עכשיו אתה אומר שישאירו את הדבר לשיקולו של המזכיר המדעי. היה צורך לומר את הדברים במפורש לפני שהחלה ההצבעה.

הא' בר-אשר: אין שום דופי בהצבעה, אבל אני חוזר עליה. אומר את דעתי בצורה חד-משמעית: אין זה כבוד למוסד שמעסיק עצמו הרבה בעניינים פורמליים נוהליים. צריך שהדיון יהיה מכובד. אני חוזר על ההצבעה, ואני חוזר על שתי ההצעות: הצעה אחת, השמטה כליל; ההצעה השנייה, אין משמיטים.

הא' אלדר: בדרך זו אתה מתעלם מן ההצעה שלי, שהייתה הצעת פשרה: מצד אחד לקצר ולא לומר דברים שמובנים מאליהם, ומצד שני, בכל זאת יש במחזורת ייחוד כלשהו המחייב תשומת לב. נביא את הדוגמה של המחזורת כדוגמה מס' 10, ובראש הסעיף ייאמר בסוגריים "כולל משפטים לא ארוכים המעמידים מחזורת". כך יוחזר עניין המחזורת בדלת האחורית כהערת אגב.

הא' בלאו: סעיף 9 ב הושמט. אני מציע שלא תהיה הצבעה חוזרת על כך, שהרי הצבענו על כך וההצבעה כשרה. נצביע רק על השאלה אם בסעיף 9א נזכיר את עניין המחזורת כמו שדורש הא' אלדר או לא. זה הכול.

הא' בר-אשר: אני מקבל את הדברים. גם לדעתי כבר הושמט סעיף 9 ב ברוב של עשרה קולות נגד שלושה. אני מעמיד אפוא להצבעה את הצעתו של הא' אלדר.

הצבעה

	בעד ההצעה להזכיר את עניין המחזורת בסוגריים בסעיף 9א
11 -	ולהוסיף את הדוגמה בסוף הסעיף
3 -	נגד

ההצעה נתקבלה.